

Justitiekammarens betänkande

1982/83: 26

om villkorlig frigivning och kriminalvård i frihet m. m. (prop.
1982/83: 85 jämte motioner)

Propositionen m. m.

I proposition 1982/83: 85 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta genom propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964: 163) om införande av brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.,
4. lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt,
5. lag om ändring i lagen (1963: 197) om allmänt kriminalregister,
6. lag om ändring i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.,
7. lag om ändring i passlagen (1978: 302),
8. lag om ändring i lagen (1978: 801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet,
9. lag om ändring i sekretesslagen (1980: 100).

Lagrådet har hört över lagförslagen 1–5.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 29.

I samband med propositionen behandlar utskottet de med anledning av propositionen väckta motionerna 1982/83: 2212 av Lars Ernestam (fp) och Helge Hagberg (s), 1982/83: 2213 av Stig Gustafsson (s) och Hans Göran Franck (s), 1982/83: 2214 av Bertil Lidgard m. fl. (m), 1982/83: 2215 av Karin Söder m. fl. (c) och 1982/83: 2216 av Lars Werner m. fl. (vpk) samt de under allmänna motionstiden väckta motionerna 1982/83: 547 av Ove Karlsson m. fl. (s) och 1982/83: 2158 (yrkande 9) av Bertil Lidgard m. fl. (m). Motionsyrkandena redovisas på s. 26.

Under ärendets beredning har till utskottet inkommit skrifter från bl. a. Föreningen Sveriges Frivårdstjänstemän och stockholmsavdelningen av Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare.

De vid propositionen fogade lagförslagen har följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken¹
dels att 28 kap. 6 a § skall upphöra att gälla,
dels att nuvarande 37 kap. 3 § skall betecknas 37 kap. 4 §,
dels att 26 kap. 6, 7, 9–16, 18, 19, 22 och 23 §§, 27 kap. 1 och 2 §§, 28 kap. 1–7 och 11 §§, 31 kap. 1 §, 34 kap. 5 och 6 §§, 37 kap. 1, 2, nya 4, 7, 8 och 10 §§ samt 38 kap. 1, 3, 9 och 12 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas tre nya paragrafer, 37 kap. 3 § samt 38 kap. 13 och 14 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 KAP.

6 §²

Den som undergår fängelse på viss tid får villkorligt frigives sedan två tredjedelar av tiden eller, om det finns särskilda skäl, halva tiden har avtjänats. Frigivning får dock inte ske förrän verkställigheten har pågått minst två månader. Inte heller får villkorlig frigivning ske från fängelse som har ådömts enligt 28 kap. 3 § eller från ett förvandlingsstraff för böter.

Den som undergår fängelse på viss tid skall, om inte annat följer av andra stycket eller 7 §, villkorligt frigives sedan halva tiden har avtjänats. Frigivning får dock inte ske förrän verkställigheten har pågått minst två månader. Inte heller får villkorlig frigivning ske från fängelse som har ådömts enligt 28 kap. 3 § eller från ett förvandlingsstraff för böter.

Om den dömda begär det, kan frigivningen uppskjutas till senare tidpunkt än som följer av första stycket.

7 §³

Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skall särskilt beaktas verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen. Avtjänar den dömda fängelsestraff för särskilt allvarlig brottslighet som har riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa, skall frågan om det finns påtaglig risk för att han efter frigivningen fortsätter brotts-

Om någon har dömts till fängelse i lägst två år för särskilt allvarlig brottslighet som har riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa och påtaglig risk bedöms föreligga för att han efter frigivningen fortsätter brottslighet av samma slag, får han inte villkorligt frigives förrän två tredjedelar av den i domen bestämda strafftiden har avtjänats. Vid prövning av frågan om villkorlig frigivning efter denna tidpunkt skall förutom återfallsrisken beaktas verkningarna av fortsatt frihets-

¹ Senaste lydelse av 28 kap. 6 a § 1979: 680.

² Senaste lydelse 1982: 363.

³ Senaste lydelse 1981: 211.

Nuvarande lydelse

lighet av samma slag ges större vikt vid prövningen än annars.

Föreslagen lydelse

förlust för den dömde och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

Vad som föreskrivs i första stycket gäller även om domen avser också annan brottslighet än som avses där. Verkställs samtidigt ett annat fängelsestraff, skall, vid prövning av frågan om villkorlig frigivning från den sammanlagda strafftiden, 6 § tillämpas med avseende på det straffet.

9 §⁴

Fråga om villkorlig frigivning prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör.

Beträffande den som har dömts till fängelse i lägst två år prövar kriminalvårdsnämnden frågan om villkorlig frigivning från straffet eller, om annat straff samtidigt verkställs, från den sammanlagda strafftiden. I annat fall fastställs tidpunkten för villkorlig frigivning av kriminalvårdsstyrelsen eller tjänsteman som styrelsen bestämmer.

Beslut om villkorlig frigivning som inte har gått i verkställighet kan ändras, om den dömde begär att frigivningen skall uppskjutas eller det annars föranleds av ändrade förhållanden.

10 §⁵

I beslut om villkorlig frigivning skall fastställas en prøvotid av minst ett och högst tre år eller, om den tid som vid frigivningen återstår av straffet överstiger tre år, högst fem år.

För den som villkorligt frigives gäller en prøvotid av ett år. I beslut om villkorlig frigivning som meddelas av kriminalvårdsnämnden kan dock fastställas en längre prøvotid, högst tre år.

11 §

Under prøvotiden skall den frigivne stå under övervakning.

Finnes vid frigivningen eller senare att övervakning ej är erforder-

I anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare kan

⁴ Senaste lydelse 1974: 205.

⁵ Senaste lydelse 1965: 620.

Nuvarande lydelse

lig, må beslutas att övervakning icke skall äga rum. Så länge prøvotiden varar, må den frigivne, när skäl äro därtill, ställas under övervakning. Beslut som nu avses meddelas av övervakningsnämnd.

Föreslagen lydelse

förordnas att den frigivne skall stå under övervakning, om det bedöms som påkallat. Sådant förordnande meddelas av skyddskonsulent i kriminalvårdsverket. Övervakningen skall utan något särskilt förordnande upphöra sedan ett år av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av 18 §.

12 §⁶

Övervakningen handhaves av övervakningsnämnd. Övervakare förordnas av nämnden. Skyddskonsulent hos nämnden får dock förordna övervakare för tiden intill dess nämnden beslutat i frågan.

Har till övervakare förordnats annan än skyddskonsulent hos övervakningsnämnden, skall övervakningen stå under överinseende av sådan konsulent.

Övervakningen och kriminalvården i frihet i övrigt bedrivs under ledning av skyddskonsulenten. Konsulenten förordnar också övervakare och kan vid behov förordna en eller flera personer att biträda vid övervakningen.

13 §

Den frigivne skall hålla övervakaren underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom.

Den frigivne skall, om han står under övervakning, hålla övervakaren underrättad om sin bostad, sin arbetsanställning och andra förhållanden av betydelse för övervakningen, på kallelse inställa sig hos övervakaren och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom. I den mån skyddskonsulenten har bestämt det, gäller vad som nyss har sagts om övervakaren även konsulenten eller annan person.

14 §⁷

Den frigivne skall under prøvotiden iakttaga skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt ställa sig till efterrättelse vad som åligger honom enligt denna balk eller enligt föreskrift eller anvisning som meddelats med stöd därav. Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall

Den frigivne skall under prøvotiden iakttaga skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt ställa sig till efterrättelse vad som åligger honom enligt denna balk eller enligt föreskrift eller anvisning som meddelats med stöd därav. Han är skyldig att på kallelse inställa sig hos skyddskonsulenten.

⁶ Senaste lydelse 1973: 918.

⁷ Senaste lydelse 1973: 918.

Nuvarande lydelse

han göra vad i hans förmåga står att fullgöra denna skyldighet.

Föreslagen lydelse

Har han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, skall han göra vad i hans förmåga står att fullgöra denna skyldighet.

När den frigivne står under övervakning, skall skyddskonsulenten genom tillsyn och förmedling av stöd och hjälp verka för att denne inte återfaller i brott och för att hans anpassning i samhället även i övrigt främjas. Skyddskonsulenten skall för detta ändamål fortlöpande hålla sig underrättad om den frigivnes livsföring och om hans förhållanden i övrigt.

15 §⁸

När det *finnes* skäl att *antaga* att den frigivne för sin anpassning i samhället behöver stöd av särskild föreskrift om vad han har att *iakttaga* under prøvotiden, *må* sådan föreskrift meddelas för viss tid eller tills vidare. Särskild föreskrift *må* avse

När det *finns* skäl att *anta* att den frigivne för sin anpassning i samhället behöver stöd av *en* särskild föreskrift om vad han har att *iaktta* under prøvotiden, *får en* sådan föreskrift meddelas för viss tid eller tills vidare. Särskild föreskrift *får* avse

1. vistelseort eller bostad under viss tid, högst ett år åt gången,	2. arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet eller utbildning,
2. utbildning eller arbetsanställning,	
3. läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling i eller utom sjukhus eller annan dylik inrättning.	

Har den frigivne förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, må meddelas föreskrifter rörande tid och sätt för skadeståndsskyldighetens fullgörande i den mån sådana föreskrifter ej med hänsyn till den frigivnes ekonomiska situation och övriga omständigheter kan antagas motverka hans anpassning i samhället.

Om den frigivne står under övervakning, får särskild föreskrift meddelas om vad som skall gälla för denna. I sådan föreskrift får anges på vilket sätt och i vilken omfattning den frigivne skall hålla kontakt med övervakaren eller skyddskonsulenten. Vidare får föreskrivas skyldighet för den frigivne att lämna underrättelse till övervakaren eller skyddskonsulenten om

⁸ Senaste lydelse 1973: 918.

Nuvarande lydelse

Föreskrift enligt 15 § meddelas av övervakningsnämnden.

Om den frigivnes utveckling och personliga förhållanden i övrigt förändras därtill, må övervakningsnämnden ändra meddelad föreskrift, så ock meddela ny föreskrift.

Föreslagen lydelse

utevaros från arbetsplats, skola eller annan i föreskriften angiven verksamhet eller inrättning.

16 §

Föreskrift enligt 15 § meddelas av övervakningsnämnden. Skyddskonsulenterna får meddela sådan föreskrift för tiden intill dess nämnden har beslutat i frågan. Vidare får kriminalvårdsnämnden meddela sådan föreskrift i beslut om villkorlig frigivning.

Om den frigivnes utveckling och personliga förhållanden i övrigt förändras, får övervakningsnämnden ändra eller upphäva meddelad föreskrift eller meddela ny föreskrift.

18 §⁹

Iakttagaren den frigivne icke vad som åligger honom enligt denna balk eller enligt föreskrift eller anvisning som meddelats med stöd därav, äger övervakningsnämnden, utom att förordna om övervakning eller meddela föreskrift enligt 15 §, besluta att varning skall meddelas den frigivne.

Iakttagaren den frigivne inte vad som åligger honom enligt denna balk eller enligt föreskrift eller anvisning som meddelats med stöd därav, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning skall meddelas den frigivne, eller
2. besluta om övervakning av den frigivne under viss tid efter det att ett år av prøvotiden har förflutit, dock längst till prøvotidens utgång.

19 §¹⁰

Har villkorligt frigivnen allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antagas att han icke skall låta sig rätta genom annan åtgärd som övervakningsnämnden äger vidtaga, må nämnden förklara den villkorligt medgivna friheten eller del därav förverkad.

Har den frigivne allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antas att han inte kommer att låta rätta sig genom någon annan åtgärd som övervakningsnämnden kan vidta, får nämnden förklara den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid av högst en månad varje gång.

⁹ Senaste lydelse 1973: 918.

¹⁰ Senaste lydelse 1979: 680.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att *vidtaga* åtgärd som avses i 18 §, *må* övervakningsnämnden, *såframt* omständigheterna *föranleda* därtill, förordna att den frigivne skall på lämpligt sätt *omhändertagas* i *avbidan* på vidare förordnande.

Den som sålunda *omhändertages* *må* ej kvarhållas längre än en vecka. Om synnerliga skäl *äro* därtill, *må* dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka. Efter provotidens utgång *må* den omhändertagne ej kvarhållas.

Uppkommer fråga om att förklara villkorligt medgiven frihet förverkad eller att *vidta* åtgärd som avses i 18 § *eller åtgärd för att den frigivne skall underkasta sig vård eller behandling, eller har den frigivne undandragit sig övervakningen, får* övervakningsnämnden, om omständigheterna *föranleder* det, förordna att den frigivne skall på lämpligt sätt *omhändertas* i *avvaktan* på vidare förordnande. *Ett sådant beslut skall omprövas så ofta anledning till det föreligger.*

Den som sålunda *omhändertas* *får* inte kvarhållas längre än en vecka. Om synnerliga skäl *föreligger*, *får* dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka. Efter provotidens utgång *får* den omhändertagne ej kvarhållas.

23 §¹¹

Förklaras villkorligt medgiven frihet helt eller delvis förverkad, skall med avseende *å* frågan om ny villkorlig frigivning vad som förverkats anses såsom *nytt* straff. *Dömes icke den frigivne samtidigt till fängelse på viss tid, må dock villkorlig frigivning äga rum ändå att tid som i 6 § sägs icke gått till ända.*

Förklaras villkorligt medgiven frihet helt eller delvis förverkad, skall med avseende *på* frågan om ny villkorlig frigivning vad som förverkats anses såsom straff *genom ny dom.*

27 KAP.

1 §

Villkorlig dom *må* meddelas för brott *varå* kan följa fängelse, om det med hänsyn *främst* till den tilltalades *karaktär och* personliga förhållanden *i övrigt finnes* grundad anledning *antaga* att övervakning eller annan mera ingripande åtgärd *ej* erfordras för att *avhålla* honom från vidare brottslighet.

Villkorlig dom *må* ej meddelas, om på grund av brottets svårhet el-

Villkorlig dom *får* meddelas för ett brott, *på* vilket fängelse kan följa, om det *inte* med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden *finns* grundad anledning *befara* att *han kommer att göra sig skyldig till* fortsatt brottslighet.

Villkorlig dom *får* ej meddelas, om på grund av brottets svårhet el-

¹¹ Senaste lydelse 1979:680.

Nuvarande lydelse

ler *eljest* hinder möter av hänsyn till allmän laglydnad. I fråga om brott av krigsman *må* villkorlig dom *ej* brukas, *med mindre det finnes* kunna ske utan fara för krigslydnaden och ordningen inom *krigsmakten*.

Föreslagen lydelse

ler *annars* hinder möter av hänsyn till allmän laglydnad. I fråga om brott av krigsman *får* villkorlig dom brukas *endast när det bedöms* kunna ske utan fara för krigslydnaden och ordningen inom *försvarsmakten*.

2 §

Om det för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad *finnes påkallat*, *må* jämte villkorlig dom dömas till dagsböter, högst *etthundratjugo*, vare sig böter *äro stadgade* för brottet eller ej.

Om det *anses påkallat* för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, *får* jämte villkorlig dom dömas till dagsböter, högst *etthundraåttio*, vare sig böter *har föreskrivits* för brottet eller ej.

28 KAP.

1 §¹²

Skyddstillsyn *må* ådömas för brott *vara kan följa fängelse*, såframt *det prövas erforderligt att den tilltalade ställes under övervakning och mera ingripande påföljd än skyddstillsyn ej finnes påkallad*.

Skyddstillsyn *får* ådömas för ett brott *på vilket fängelse kan följa*, om det med hänsyn till den tilltalades personliga förhållanden finns anledning anta att påföljden kan bidra till att han avhåller sig från fortsatt brottslighet. Är mera ingripande påföljd påkallad, *får skyddstillsyn dock inte ådömas*.

Den som är under aderton år *må* ej dömas till skyddstillsyn, med mindre denna påföljd finnes lämpligare än vård inom socialtjänsten.

Är det lindrigaste straff som är stadgat för brottet fängelse i ett år eller däröver, *må* dömas till skyddstillsyn allenast om särskilda skäl *äro därtill*.

2 §

Om det för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad *finnes påkallat*, *må* jämte skyddstillsyn dömas till dagsböter, högst *etthundratjugo*, vare sig böter *äro stadgade* för brottet eller ej.

Om det *anses påkallat* för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, *får* jämte skyddstillsyn dömas till dagsböter, högst *etthundraåttio*, vare sig böter *har föreskrivits* för brottet eller ej.

¹² Senaste lydelse 1981: 29.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹³

Om det av hänsyn till allmän laglydnad prövas oundgängligen erforderligt att skyddstillsyn förenas med frihetsberövande, må jämte skyddstillsyn dömas till fängelse i lägst fjorton dagar och högst tre månader.

Om förhållandena påkallar det, får rätten förordna att domen på fängelse skall gå i verkställighet utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft.

4 §¹⁴

Skyddstillsyn fortgår under en prövotid av tre år.

Prövotiden räknas från den dag rättens avgörande i vad angår påföljd för brottet genom nöjdförklaring eller eljest vinner laga kraft mot den dömd.

Skyddstillsyn fortgår under en prövotid av tre år från den dag då påföljden börjar verkställas.

5 §¹⁵

Skyddstillsyn skall vara förenad med övervakning från prövotidens början.

Finnes övervakning icke längre vara erforderlig, skall förordnas om dess upphörande. När skäl äro därtill, må den dömd ånyo ställas under övervakning.

Övervakning skall upphöra utan särskilt förordnande, när två år av prövotiden har förflutit. Anses den dömd av särskilda skäl vara i behov av förlängd övervakning, må förordnas om övervakning för tiden därefter, dock längst till prövotidens utgång.

Beslut enligt denna paragraf meddelas av övervakningsnämnd.

Skyddstillsyn skall vara förenad med övervakning från dagen för domen. Rätten får dock förordna att övervakningen skall anstå till dess domen har vunnit laga kraft mot den dömd. Om domen överklagas, kan högre rätt förordna att vidare verkställighet inte får äga rum.

Övervakningen skall upphöra utan något särskilt förordnande när ett år av prövotiden har förflutit, om inte annat följer av 7 eller 9 §.

Har verkställigheten avbrutits till följd av beslut av högre rätt men döms den tilltalade därefter ändå till skyddstillsyn, skall den tid under vilken verkställighet ej ägt rum inte räknas in i prövotiden eller den tid som anges i andra stycket.

¹³ Senaste lydelse 1981: 328.

¹⁴ Senaste lydelse 1979: 680.

¹⁵ Senaste lydelse 1973: 918.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Vad i 26 kap. 12–17 §§ *stadgas* skall äga motsvarande tillämpning beträffande den som dömts till skyddstillsyn. Övervakare må ock förordnas och föreskrift enligt 26 kap. 15 § meddelas av rätten vid ådömande av skyddstillsyn.

Vad som föreskrivs i 26 kap. 12–17 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Rätten skall dock i domen förordna övervakare, om inte särskilda skäl talar mot det. Vidare får rätten i domen meddela föreskrifter enligt 26 kap. 15 § första och andra styckena.

7 §¹⁶

Iakttagar den dömden icke vad som åligger honom till följd av domen å skyddstillsyn, äger övervakningsnämnden, utom att förordna om övervakning eller meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller enligt 6 a § i detta kapitel, besluta att varning skall meddelas den dömden.

Iakttar den dömden inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning skall meddelas den dömden, eller

2. besluta om övervakning av den dömden under viss tid efter det att ett år av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång.

Åtgärd som avses i denna paragraf må ej av övervakningsnämnden beslutas efter prövotidens utgång.

11 §¹⁷

Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller om åtgärd som avses i 7 §. må övervakningsnämnden eller domstol vid vilken föres talan enligt 8 §. såframt omständigheterna föranleda därtill, förordna att den dömden skall på lämpligt sätt omhändertagas i avbidan på vidare förordnande.

Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta åtgärd som avses i 7 § eller åtgärd för att den dömden skall underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömden undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller domstol vid vilken föres talan enligt 8 §, om omständigheterna föranleder det, förordna att den dömden skall på lämpligt sätt omhändertagas i avvaktan på vidare förordnande. Ett sådant beslut skall omprövas så ofta anledning till det föreligger.

Den som sålunda omhändertages må ej kvarhållas längre än en vecka. Om synnerliga skäl äro därtill,

Den som sålunda omhändertagas får inte kvarhållas längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl,

¹⁶ Senaste lydelse 1979: 680.

¹⁷ Senaste lydelse 1979: 680.

Nuvarande lydelse

må dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka. Efter prövotidens utgång *må* den omhändertagne ej kvarhållas.

Föreslagen lydelse

får dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka. Efter prövotidens utgång *får* den omhändertagne *inte* kvarhållas.

31 KAP.

1 §¹⁸

Kan den som är under tjugo år och som begått brottslig gärning bli föremål för vård med stöd av lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller eljest enligt socialtjänstlagen (1980: 620), *må* rätten efter hörande av socialnämnd överlämna åt nämnden att föranstalta om erforderlig vård inom socialtjänsten.

Om det för den dömdes tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad *finnes påkallat*, *må* jämte överlämnande till vård inom socialtjänsten dömas till dagsböter, högst *etthundra*tjugo, vare sig böter *är stadgade* för brottet eller ej.

Om det *anses påkallat* för den dömdes tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, *får* jämte överlämnande till vård inom socialtjänsten dömas till dagsböter, högst *etthundra*åttio, vare sig böter *har föreskrivits* för brottet eller ej.

34 KAP.

5 §¹⁹

Är den tidigare ådömda påföljden villkorlig dom, *må* förordnande enligt 1 § 1 meddelas allenast med avseende å brott som begåtts före prövotidens början.

Meddelas förordnande enligt 1 § 1, *må* rätten, om det *finnes* påkallat för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, även döma till dagsböter, högst *etthundra*tjugo, vare sig böter *äro stadgade* för brottet eller ej.

Meddelas förordnande enligt 1 § 1, *får* rätten, om det *anses* påkallat för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, även döma till dagsböter, högst *etthundra*åttio, vare sig böter *har föreskrivits* för brottet eller ej.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, *må* rätten besluta åtgärd som sägs i 27 kap. 6 § 1 eller 2 eller förlänga prövotiden till tre år, dock endast om fråga därom uppkommer i mål vari den dömda häktats eller erhållit del av åtal före prövotidens utgång.

Undanröjande av villkorlig dom enligt 1 § 3 *må* ej ske, med mindre fråga därom uppkommer i mål vari den dömda häktats eller erhållit del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

6 §²⁰

Är den tidigare ådömda påföljden skyddstillsyn, *må* rätten vid

Är den tidigare ådömda påföljden skyddstillsyn, *får* rätten vid

¹⁸ Senaste lydelse 1981: 29.

¹⁹ Senaste lydelse 1975: 1395.

²⁰ Senaste lydelse 1979: 680.

Nuvarande lydelse

tillämpning av 1 § 1, om det *finnes* påkallat för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, även döma till dagsböter, högst *ett hundra tjugo*, vare sig böter *äro stadgade* för brottet eller ej. Är fängelse *stadgat* för det nya brottet och prövas frihetsberövande oundgängligen erforderligt av hänsyn till allmän laglydnad, *må* rätten i stället för att döma till böter döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

Tillämpas 1 § 1 eller 2, *må* rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 9 § eller förlänga prövotiden till högst fem år.

Dömes med tillämpning av 1 § 3 till fängelse, skall vid straffets bestämmande skälig hänsyn tagas till vad den dömda undergått till följd av domen å skyddstillsyn och till vad han avtjänat av fängelse som ådömts enligt första stycket eller 28 kap. 3 § ävensom till böter som ådömts enligt första stycket eller 28 kap. 2 §; och *må* fängelse ådömas på kortare tid än för brottet är stadgat.

Fängelse enligt första stycket *må* ej ådömas och beslut enligt andra stycket eller beslut om undanröjande av skyddstillsyn *må* ej meddelas, med mindre fråga därom uppkommer i mål vari den dömda häktats eller erhållit del av åtal före prövotidens utgång.

Föreslagen lydelse

tillämpning av 1 § 1, om det *anses* påkallat för den tilltalades tillrättaförande eller av hänsyn till allmän laglydnad, även döma till dagsböter, högst *ett hundra åttio*, vare sig böter *har föreskrivits* för brottet eller ej. Är fängelse *föreskrivet* för det nya brottet och prövas frihetsberövande oundgängligen erforderligt av hänsyn till allmän laglydnad, *får* rätten i stället för att böter döma till fängelse enligt 28 kap. 3 §.

37 KAP.

1 §²¹

Övervakningsnämnds verksamhetsområde skall omfatta en eller flera allmänna underrätters domkrets, om ej särskilda skäl föreligger till annan indelning. För handläggning av ärenden rörande personer som dömts till fängelse må tillsättas särskilda övervakningsnämnder. Övervakningsnämnds verksamhetsområde bestäms av regeringen.

Övervakningsnämnd består av fem ledamöter, om *ej* regeringen förordnar att viss nämnd skall ha flera ledamöter. Nämnden är beslutförför med ordförande och två ledamöter. I brådskande fall och i ärenden av mindre vikt *äger* ordföranden ensam besluta *å* nämndens

Regeringen bestämmer om landets indelning i verksamhetsområden för övervakningsnämnderna.

*En övervakningsnämnd består av ordförande, vice ordförande och tre andra ledamöter, om inte regeringen förordnar att en viss nämnd skall ha flera ledamöter. Nämnden är beslutförför med ordförande och två ledamöter. I brådskande fall och i ärenden av mindre vikt *får**

²¹ Senaste lydelse 1980: 211.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

vagnar. Sådant beslut skall anmälas vid nästa sammanträde med nämnden.

ordföranden ensam besluta på nämndens vägnar. Ett sådant beslut skall anmälas vid nästa sammanträde med nämnden.

Regeringen äger förordna att övervakningsnämnd skall arbeta å avdelningar. Om sådan avdelning skall i tillämpliga delar gälla vad om nämnd är stadgat.

2 §²²

Regeringen förordnar ordförande i övervakningsnämnd samt ersättare som vid förfall för ordföranden tjänstgör i hans ställe. Vid förfall för både ordföranden och hans ersättare förordnas tillfällig ersättare av den hovrätt, inom vars domkrets nämnden har sitt huvudsakliga verksamhetsområde. Ordföranden skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv; ersättaren skall vara lagfaren.

Övriga ledamöter och ersättare för dem utses av länsstyrelsen i det län, inom vilket nämnden har sitt huvudsakliga verksamhetsområde. De höra hava erfarenhet beträffande ungdomsvård eller arbetsförmedling eller eljest i allmänna värv.

Regeringen förordnar ordförande och vice ordförande i övervakningsnämnderna. Vice ordföranden tjänstgör vid förfall för ordföranden i dennes ställe. Vid förfall för både ordföranden och vice ordföranden förordnas tillfällig ersättare av kriminalvårdsstyrelsen. Ordföranden, vice ordföranden och tillfällig ersättare skall vara lagfarna och ha erfarenhet av tjänstgöring som domare.

Övriga ledamöter utses genom val. För dessa väljs lika många ersättare. Val förrättas av kommunfullmäktige, om övervakningsnämndens verksamhetsområde omfattar endast en kommun, och annars av landstinget. Om det inom nämndens verksamhetsområde även finns kommun som ej ingår i landstingskommun, förrättas valet av landstinget och kommunfullmäktige med den fördelning dem emellan som länsstyrelsen bestämmer efter befolkningstalen. Ingår flera län eller delar av län i övervakningsnämnds verksamhetsområde, fastställer regeringen efter samma grunder antalet ledamöter och ersättare för varje län eller del av län.

Landstingets och kommunfullmäktiges val av ledamöter eller ersättare skall vara proportionellt, om det begärs av minst så många ledamöter i landstinget eller kom-

²² Senaste lydelse 1974: 565.

Nuvarande lydelse

Ledamot och annan än tillfällig ersättare utses för fem år. Avgår ledamot eller annan än tillfällig ersättare före tidens utgång, utses ny ledamot eller ersättare för återstående tid. Tillfällig ersättare förordnas för högst sex månader.

Föreslagen lydelse

munfullmäktige som motsvarar den kvot, vilken erhålls om antalet närvarande ledamöter delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten är ett brutet tal, skall den avrundas till närmast högre hela tal. Om förfarandet vid sådant proportionellt val finns bestämmelser i lagen (1955:138) om proportionellt valsätt vid val inom landsting, kommunfullmäktige m. m. Om ersättarna inte väljs proportionellt, skall vid valet även den ordning bestämmas, i vilken de skall kallas till tjänstgöring.

Ledamot och annan än tillfällig ersättare utses för tre år. Om en ledamot som har utsetts vid proportionellt val avgår före tidens utgång, inträder en ersättare enligt den ordning mellan ersättarna som har bestämts vid valet. Avgår en ledamot eller ersättare som inte har utsetts vid proportionellt val, utses en ny ledamot eller ersättare för återstoden av tiden. Tillfällig ersättare förordnas för högst sex månader.

Då ledamot eller ersättare skall utses skall övervakningsnämnden göra anmälan därom till den som skall utse honom.

3 §

Valbar till ledamot eller ersättare i övervakningsnämnd är myndig svensk medborgare, som är kyrkobokförd inom nämndens verksamhetsområde och som ej fyllt eller under mandatperioden fyller sjuttio år. Lagfaren domare, åklagare, polisman, kriminalvårdstjänsteman eller advokat eller den som eljest har till yrke att föra andras talan inför rätta får ej väljas till ledamot eller ersättare. Övervakningsnämnden prövar självmant den valdes behörighet.

Upphör en ledamot att vara valbar, är uppdraget förfallet.

*Nuvarande lydelse*3 §²³

För prövning, enligt vad nedan stadgas, av ärenden angående villkorlig frigivning skall finnas en särskild nämnd, kriminalvårdsnämnden. Denna skall bestå av en ledamot som är eller varit innehavare av domarämbete och som skall vara ordförande i nämnden samt ytterligare fyra ledamöter. Ersättare utses till det antal regeringen bestämmer. Regeringen utser ordförande, övriga ledamöter och ersättare. Vid förfall för ordföranden tjänstgör i hans ställe av regeringen därtill utsedd ledamot eller ersättare som kunnat förordnas till ordförande.

Ordföranden får i brådskande fall och i ärenden av mindre vikt ensam, besluta på nämndens vägnar. Sådana beslut skall anmälas vid nästa sammanträde med nämnden.

Ordförande, övriga ledamöter och ersättare utses för fem år. Avgår ledamöter eller ersättare före tidens utgång, utses ny ledamot eller ersättare för återstående tid.

7 §²⁵

Den som dömts till fängelse äger hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av övervakningsnämnds beslut i ärende om villkorlig frigivning.

Åtnöjes villkorligt frigiven icke med övervakningsnämnds beslut angående övervakning enligt 26 kap. 11 §, förordnande av övervakare enligt 26 kap. 12 §, föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller åtgärd enligt 26 kap. 18, 19 eller 22 §, äger

*Föreslagen lydelse*4 §²⁴

Kriminalvårdsnämnden skall bestå av en ledamot som är eller varit innehavare av domarämbete och som skall vara ordförande i nämnden samt ytterligare fyra ledamöter. Ersättare utses till det antal regeringen bestämmer. Regeringen utser ordförande, övriga ledamöter och ersättare. Vid förfall för ordföranden tjänstgör i hans ställe en av regeringen därtill utsedd ledamot eller en ersättare som kunnat förordnas till ordförande.

Den som har dömts till fängelse får begära prövning av en skyddskonsulents beslut enligt 26 kap. 11 §, 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde skyddskonsulenten är verksam. Nämnden får också självant ta upp ett sådant beslut till omprövning och i övrigt fatta beslut i ett ärende, vars avgörande enligt någon av de bestämmelser som har angetts nu ankommer på skyddskonsulenten. Konsulenten kan hänskjuta ett sådant ärende till nämnden för avgörande.

Om den som har dömts till fängelse inte är nöjd med ett beslut av en övervakningsnämnd enligt 26 kap. 15, 18, 19 eller 22 §, får han hos kriminalvårdsnämnden begära prövning av beslutet.

Kriminalvårdsnämnden kan i

²³ Senaste lydelse 1981:1126.

²⁴ Förutvarande 4 § upphävd genom 1981:211.

²⁵ Senaste lydelse 1973:918.

Nuvarande lydelse

han hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av beslutet.

Förelagen lydelse

samband med beslut om villkorlig frigivning enligt 26 kap. 9 § meddelu sådant förordnande om övervakning som enligt 11 § samma kapitel ankommer på skyddskonsulenten.

8 §²⁶

Bestämmelserna i 7 § första stycket tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn.

Den som dömts till skyddstillsyn må genom besvär hos hovrätt föra talan mot övervakningsnämnds beslut angående övervakning enligt 28 kap. 5 §, förordnande av övervakare enligt 28 kap. 6 §, föreskrift enligt 28 kap. 6 a §, åtgärd enligt 28 kap. 7 eller 11 § eller föreskrift som avses i 26 kap. 15 §. Besvärstiden räknas från den dag då han erhöll del av beslutet.

Den som har dömts till skyddstillsyn får genom besvär hos hovrätt föra talan mot övervakningsnämnds beslut i frågor som avses i 26 kap. 15 § eller 28 kap. 7 eller 11 §. Besvärstiden räknas från den dag då han erhöll del av beslutet.

10 §²⁷

Övervakningsnämnds beslut som avses i 7 och 8 §§ länder omedelbart till efterrättelse, såvida ej annorlunda förordnas.

Skyddskonsulents och övervakningsnämnds beslut som avses i 7 och 8 §§ länder omedelbart till efterrättelse, såvida ej annorlunda förordnas.

38 KAP.

1 §²⁸

Den som ådömts villkorlig dom eller skyddstillsyn äger före fullföljdstidens utgång avgiva förklaring, att han är nöjd med domen i vad gäller den ådömda påföljden. Sådan förklaring skall avse jämväl böter, som ådömts med stöd av 27 kap. 2 § eller 28 kap. 2 §. Förklaringen avgives i den ordning regeringen föreskriver.

Den som har dömts till villkorlig dom får före fullföljdstidens utgång avge förklaring, att han är nöjd med domen i vad gäller den ådömda påföljden. Sådan förklaring skall avse även böter, som ådömts med stöd av 27 kap. 2 §. Förklaringen avges i den ordning regeringen föreskriver.

Förklaring, som avgivits i föreskriven ordning, må icke återtagas. Har den dömde fullföljt talan mot domen, skall hans talan i vad angår påföljd för brottet anses återkallad genom förklaringen.

Angående nöjdförklaring i fråga om dom på fängelse är särskilt stadgat.

²⁶ Senaste lydelse 1979: 680.

²⁷ Senaste lydelse 1981: 211.

²⁸ Senaste lydelse 1981: 211.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²⁹

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket eller 6 § upptages av den rätt som först avgjort det mål vari meddelats villkorlig dom.

Talan enligt 28 kap. 8 § väckes vid allmän underrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som handhar övervakningen över den dömde är verksam.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid tingsrätt, inom vars område den övervakningsnämnd som har gjort framställning i ärendet är verksam.

Mål som avses i denna paragraf må ock upptagas av domstol, där brottmål mot den dömde är anhängigt, eller av rätten i den ort, där den dömde mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

9 §³⁰

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket, 28 kap. 11 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § länder omedelbart till efterrättelse om ej annorlunda förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 eller 6 § angående föreskrifter eller prøvotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 5 § andra stycket, 28 kap. 11 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § länder omedelbart till efterrättelse om ej annorlunda förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 eller 6 § angående föreskrifter, övervakning eller prøvotid.

12 §³¹

Det åligger polismyndighet att lämna domstol, övervakningsnämnd och kriminalvårdsnämnden handräckning för den dömdes inställande i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans omhändertagande jämlikt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 §.

Det åligger polismyndighet att lämna domstol, övervakningsnämnd, kriminalvårdsnämnden och skyddskonsulent handräckning för den dömdes inställande i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans omhändertagande enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 11 §.

13 §³²

Kriminalvårdsstyrelsen eller, efter styrelsens bemyndigande, chefen för kriminalvårdsregionen, kan ändra vad en skyddskonsulent har beslutat enligt denna balk. Styrelsens beslut i en sådan fråga kan inte överklagas. Detsamma gäller i fråga om regionchefens beslut, som dock kan ändras av styrelsen.

Första stycket gäller inte beslut som avses i 26 kap. 11 §, 12 § andra

²⁹ Senaste lydelse 1981: 211.

³⁰ Senaste lydelse 1981: 211.

³¹ Senaste lydelse 1981: 211.

³² Förutvarande 13 § upphävd genom 1974: 565.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

meningen, 13 § andra meningen eller 16 § första stycket andra meningen.

14 §

Regeringen kan föreskriva att en skyddskonsulent får överlåta åt en annan tjänsteman att fullgöra uppgifter som enligt denna balk åvilar konsulenten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.
2. Bestämmelserna i 26 kap. 6, 7 och 9 §§ i deras nya lydelse gäller även i fråga om den som avtjänar fängelsestraff vid ikraftträdandet. Om den dömde enligt dessa bestämmelser skall villkorligt frigges sedan halva strafftiden har avtjänats och ett avbrott i verkställigheten har skett före ikraftträdandet, skall dock iaktas följande. Villkorlig frigivning får ske först sedan den dömde utöver halva tiden eller, om han före ikraftträdandet har avtjänat längre tid, utöver denna tid har avtjänat det ytterligare antal dagar i kriminalvårdsanstalt som avbrottet varat. Utan hinder härav skall frigivningen i ett sådant fall alltid ske senast då två tredjedelar av strafftiden har avtjänats.
3. Prövotid som har fastställts enligt 26 kap. 10 § i dess äldre lydelse gäller fortfarande.
4. Bestämmelserna i 26 kap. 11 § och 28 kap. 5 § andra stycket i deras nya lydelse tillämpas även i fråga om den som står under övervakning vid ikraftträdandet.
5. Bestämmelsen i 26 kap. 23 § i dess äldre lydelse gäller fortfarande i fråga om fall då villkorligt medgiven frihet före ikraftträdandet har förklarats förverkad utan att fängelse på viss tid samtidigt ådömts.
6. Bestämmelserna i 37 kap. 1–3 §§ i deras nya lydelse tillämpas först vid förordnande och val av ledamöter och ersättare i övervakningsnämnder för tid efter utgången av år 1983, då tjänstgöringsperioden för de enligt äldre bestämmelser utsedda ledamöterna och ersättarna i nämnderna skall upphöra. Tjänstgöringsperioden för de ledamöter och ersättare som sålunda utses upphör vid utgången av år 1985.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1964: 163) om införande av brottsbalken**

Härigenom föreskrivs att 15 och 16 §§ lagen (1964: 163) om införande av brottsbalken¹ skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1983.

¹ Senaste lydelse av 16 § 1965: 621.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m.

Härigenom föreskrivs att 20 § lagen (1974: 202) om beräkning av strafftid m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

För den som har börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Överstiger strafftiden två månader, skall styrelsen även ange den eller de dagar, som är av betydelse för tillämpning av brottsbalkens bestämmelser om villkorlig frigivning samt den strafftid som då återstår.

Föreslagen lydelse

20 §¹

För den som har börjat undergå fängelse på viss tid skall kriminalvårdsstyrelsen så snart det kan ske fastställa dagen för strafftidens slut. Överstiger strafftiden två månader, skall styrelsen därvid även fastställa tidpunkten för villkorlig frigivning och för prövotidens utgång eller, om det är fråga om ett sådant fall som avses i 26 kap. 9 § första stycket första meningen brottsbalken, ange den eller de dagar, som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om sådan frigivning samt den strafftid som då återstår.

Kriminalvårdsstyrelsen får överlåta åt tjänstemän inom kriminalvården att meddela beslut enligt första stycket.

När omständigheterna ger anledning till det, får kriminalvårdsstyrelsen eller, enligt styrelsens bestämmande, tjänstemän inom kriminalvården ändra ett beslut enligt första stycket.

Kriminalvårdsstyrelsen kan ändra vad en tjänsteman inom kriminalvården har beslutat med stöd av andra eller tredje stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983 men får tillämpas även dessförinnan i den mån det behövs för tillämpningen av 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken i den lydelse paragraferna erhåller genom lagen (1983: 000) om ändring i brottsbalken.

¹ Senaste lydelse 1982: 364.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt

Härigenom föreskrivs att 33 och 54 §§ lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Till förberedande av frigivning kan intagen beviljas permission under viss längre tid (frigivningspermission).

Den som undergår fängelse på sådan tid att villkorlig frigivning icke kan komma i fråga får beviljas frigivningspermission endast om synnerliga skäl föreligger. Annan som undergår fängelse får ej beviljas frigivningspermission före den dag då villkorlig frigivning tidigast kan ske.

För frigivningspermission får ställas de villkor som kan anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat.

Föreslagen lydelse

33 §¹

Till förberedande av frigivning kan *en* intagen *som avses i 26 kap. 7 § brottsbalken* beviljas permission under viss längre tid (frigivningspermission). *Sådan permission får inte beviljas för tid före den dag då två tredjedelar av straffet har avtjänats.*

54 §²

I frågor som avses i 33 och 34 §§ beslutar den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör. Kriminalvårdsnämnden beslutar dock i dessa frågor beträffande intagen som omfattas av förordnande enligt 16 § lagen (1964: 163) om införande av brottsbalken.

Frågor som avses i 33 § prövas av kriminalvårdsnämnden. Detsamma gäller frågor som avses i 34 §, om den intagne har dömts till fängelse i lägst två år. Övriga frågor enligt 34 § prövas av den övervakningsnämnd till vars verksamhetsområde anstalten hör.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

¹ Senaste lydelse 1981: 213.

² Senaste lydelse 1981: 213.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Registret skall innehålla anteckning om verkställighetens början beträffande den som dömts till fängelse och frigivning från sådant straff, med angivande vid villkorlig frigivning av prøvotiden och den återstående strafftiden.

Föreslagen lydelse

4 §¹

Registret skall innehålla anteckning om

1. verkställighetens början beträffande den som dömts till fängelse och frigivning från sådant straff, med angivande vid villkorlig frigivning av prøvotiden och den återstående strafftiden; samt

2. förordnande om anstånd med övervakning eller om att vidare verkställighet ej får äga rum beträffande den som har dömts till skyddstillsyn.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m.¹

dels att i 11 och 18 §§ ordet "övervakningsnämnden" skall bytas ut mot "skyddskonsulenten",

dels att 15 och 22 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §²

Övervakning av den, som här i riket dömts till skyddstillsyn, må överflyttas till Danmark, Finland, Island eller Norge.

Beslutats i den andra staten ändrade bestämmelser med avseende å skyddstillsynen, skall beslutet äga giltighet här i riket.

¹ Senaste lydelse 1981:215.

¹ Senaste lydelse

av

11 § 1964:548

18 § 1964:548.

² Senaste lydelse 1964:548.

Nuvarande lydelse

Ändå att övervakningen överflyttats, må åtgärd i fråga om skyddstillsynen beslutas här i riket, såframt den dömdes här övertygas om annat brott eller behörig myndighet i Danmark, Finland, Island eller Norge till svensk myndighet hänskjuter ärende om sådan åtgärd. Sålunda hänskjutet ärende upptages av den övervakningsnämnd som vid tiden för överflyttningen *handhade övervakningen*.

Föreslagen lydelse

Ändå att övervakningen överflyttats, må åtgärd i fråga om skyddstillsynen beslutas här i riket, såframt den dömdes här övertygas om annat brott eller behörig myndighet i Danmark, Finland, Island eller Norge till svensk myndighet hänskjuter ärende om sådan åtgärd. Sålunda hänskjutet ärende upptages av den övervakningsnämnd *inom vars verksamhetsområde övervakningen bedrevs* vid tiden för överflyttningen.

22 §³

Övervakning av den, som här i riket villkorligt frigivits efter avtjänande av fängelse, må överflyttas till Danmark, Finland, Island eller Norge.

Beslutas i den andra staten ändrade bestämmelser med avseende å den villkorliga frigivningen, skall beslutet äga giltighet här i riket.

Ändå att övervakningen överflyttats, må åtgärd i fråga om den villkorliga frigivningen beslutas här i riket, såframt den frigivne här övertygas om annat brott eller behörig myndighet i Danmark, Finland, Island eller Norge till svensk myndighet hänskjuter ärende om sådan åtgärd. Sålunda hänskjutet ärende upptages av den övervakningsnämnd som vid tiden för överflyttningen *handhade övervakningen*.

Ändå att övervakningen överflyttats, må åtgärd i fråga om den villkorliga frigivningen beslutas här i riket, såframt den frigivne här övertygas om annat brott eller behörig myndighet i Danmark, Finland, Island eller Norge till svensk myndighet hänskjuter ärende om sådan åtgärd. Sålunda hänskjutet ärende upptages av den övervakningsnämnd *inom vars verksamhetsområde övervakningen bedrevs* vid tiden för överflyttningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

³Senaste lydelse 1964:548.

7 Förslag till**Lag om ändring i passlagen (1978:302)**

Härigenom föreskrivs att i passlagen (1978:302) skall införas en ny paragraf, 34 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

34 §

Vad som i denna lag föreskrivs om överläkare gäller även annan läkare som avses i 2 § andra stycket lagen (1966:293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

8 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet

dels att i 10 och 23 §§ ordet "övervakningsnämnd" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "skyddskonsulent" i motsvarande form,

dels att 13, 14, 24 och 26 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Med avseende på övervakningsnämndens handhavande av kriminalvården och den dömdes åligganden under prövotiden tillämpas i övrigt 26 kap. 12–18 §§ brottsbalken.

I fråga om kriminalvården under prövotiden tillämpas i övrigt 26 kap. 12–18 §§ brottsbalken.

Föreskrift enligt 26 kap. 15 § brottsbalken får dock ej innebära skärpning i förhållande till vad som bestämts i den främmande staten.

14 §

Om den främmande staten begär upplysning om hur den dömda har förhållit sig under prövotiden, skall kriminalvårdsstyrelsen lämna upplysning härom på grundval av upp-

Om den främmande staten begär upplysning om hur den dömda har förhållit sig under prövotiden, skall kriminalvårdsstyrelsen lämna upplysning härom på grundval av upp-

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

gifter som styrelsen infordrar från *övervakningsnämnden*.
 gifter som styrelsen infordrar från *skyddskonsulenten*.

Begår den dömda nytt brott och döms han under prövotiden av svensk domstol för brottet till påföljd som avses i 2 § första stycket lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister, skall kriminalvårdsstyrelsen sörja för att den främmande staten underrättas om domen.

Har den dömda i annat fall än avses i andra stycket allvarligt åsidosatt sina åligganden och finner övervakningsnämnden på grund härav påkallat att åtgärd i fråga om den ådömda påföljden beslutas av myndighet i den främmande staten, skall nämnden göra anmälan härom till kriminalvårdsstyrelsen. Styrelsen skall sörja för att den främmande staten underrättas om sådan anmälan.

24 §

Beslutas i den främmande staten ändrade föreskrifter om vad den dömda har iakttagit under prövotiden eller tiden för vård utom anstalt, har beslutet giltighet här i den mån motsvarande beslut skulle ha kunnat meddelas enligt svensk lag och beslutet ej innebär skärpning för den dömda i förhållande till vad som har bestämts här i landet.

Sedan kriminalvården överflyttats, får åtgärd i fråga om den ådömda påföljden beslutas här i landet endast om den dömda här övertygas om annat brott eller behörig myndighet i den främmande staten hit hänskjuter ärende om sådan åtgärd. Hänskjutet ärende upptas av den övervakningsnämnd som handade övervakningen vid tiden för överflyttningen.

Upphör den dömda att ha hemvist i den främmande staten, kan kriminalvårdsstyrelsen förordna att verkställighet i den staten ej längre skall äga rum. Görs ej i anslutning därtill framställning om verkställighet av domen i annan främmande stat, skall styrelsen förordna att verkställigheten skall återupptas här i landet av den övervakningsnämnd som sist handlade övervakningen.

Sedan kriminalvården överflyttats, får åtgärd i fråga om den ådömda påföljden beslutas här i landet endast om den dömda här övertygas om annat brott eller behörig myndighet i den främmande staten hit hänskjuter ärende om sådan åtgärd. Hänskjutet ärende upptas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde kriminalvården bedrevs vid tiden för överflyttningen.

Upphör den dömda att ha hemvist i den främmande staten, kan kriminalvårdsstyrelsen förordna att verkställighet i den staten ej längre skall äga rum. Görs ej i anslutning därtill framställning om verkställighet av domen i annan främmande stat, skall styrelsen förordna att verkställigheten skall återupptas här i landet av den skyddskonsulent som sist handlade övervakningen.

26 §

Talan mot kriminalvårdsstyrelsens beslut i fråga som avses i 10 §, 21 § första stycket, 24 § tredje stycket eller 25 § andra stycket föres hos regeringen genom besvär. Mot annat beslut av kriminalvårdsstyrelsen enligt denna lag får talan ej föras.

Om den dömda, i fall då begränsad verkställighet har anordnats här

Om den dömda, i fall då begränsad verkställighet har anordnats här

Nuvarande lydelse

i landet, ej är nöjd med övervakningsnämnds beslut om prøvotid, övervakning, *förordnande av övervakare*, föreskrift, varning eller anmälan enligt 14 § tredje stycket, kan han hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av beslutet. Övervakningsnämnds beslut som nu avses länder dock omedelbart till efterrättelse, såvida ej annorlunda förordnas.

Mot kriminalvårdsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

Föreslagen lydelse

i landet, ej är nöjd med övervakningsnämnds beslut om prøvotid, övervakning, föreskrift, varning eller anmälan enligt 14 § tredje stycket, kan han hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av beslutet. Övervakningsnämnds beslut som nu avses länder dock omedelbart till efterrättelse, såvida ej annorlunda förordnas.

I fråga om beslut som avses i 26 kap. 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen brottsbalken tillämpas 37 kap. 7 § samma balk. Övervakningsnämnds beslut i sådan fråga får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

9 Förslag till**Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)**

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 21 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Sekretess gäller inom kriminalvården för uppgift om den som har dömts att undergå kriminalvård, om det kan antas att han eller någon honom närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte beslut av kriminalvårdsstyrelsen eller någon av kriminalvårdens nämnder och inte heller beslut i annat fall enligt lagstiftningen om kriminalvård i anstalt.

Föreslagen lydelse

7 kap.
21 §

Sekretess gäller inom kriminalvården för uppgift om den som har dömts att undergå kriminalvård, om det kan antas att han eller någon honom närstående lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men om uppgiften röjs. Sekretessen gäller dock inte beslut av kriminalvårdsstyrelsen eller någon av kriminalvårdens nämnder och inte heller annat beslut i ett kriminalvårdsärende enligt brottsbalken eller lagstiftningen om kriminalvård i anstalt.

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.

¹ Lagen omtryckt 1982: 1106.

Motionerna

I motion 1982/83: 547 av Ove Karlsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en översyn av skyddskonsulentverksamheten i syfte att åstadkomma en klar ansvarsfördelning mellan kriminalvården och övriga myndigheter.

I motion 1982/83: 2158 av Bertil Lidgard m. fl. (m) hemställs, såvitt nu är i fråga, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att obligatorisk frigivning efter halva strafftiden är oacceptabel av principiella skäl (yrkande 9).

I motion 1982/83: 2212 av Lars Ernestam (fp) och Helge Hagberg (s) hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om behov av ökade resurser till frivårdsorganisationen i Örebro län.

I motion 1982/83: 2213 av Stig Gustafsson (s) och Hans Göran Franck (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att genom ändring i instruktionen (1964: 628) för övervakningsnämnderna övervakningsnämnd med allmänt häkte inom sitt verksamhetsområde åläggs att besöka häktet i syfte att skaffa sig kännedom om förhållandena i häktet samt i övrigt verka i enlighet med vad som gäller för kriminalvårdsanstalt.

I motion 1982/83: 2214 av Bertil Lidgard m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1982/83: 85 i vad avser förslaget om införande av obligatorisk generell frigivning,
2. att riksdagen avslår förslaget till lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt i vad avser 33 §.

I motion 1982/83: 2215 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om fortsatt reformarbete i syfte att utforma straffskalor så att bättre överensstämmelse nås mellan utdömt straff och avtjänat straff,
2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om uppföljning av reformens effekter i vad avser domstolarnas straffmätning och kriminalvårdens behandlingsresultat,
3. att avslå regeringens proposition i de delar som avser minskning av antalet övervakningsnämnder och förändrade arbetsuppgifter.

I motion 1982/83: 2216 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen beslutar anta följande förslag till ändringar i regeringens

Förslag till Lag om ändring i brottshalken

Regeringens förslag

Motionärernas förslag

26 kap.

10 §

För den som villkorligt frigives gäll-
er en prøvotid av ett år. I beslut om
villkorlig frigivning som meddelas
av kriminalvårdsnämnden kan dock
fastställas en längre prøvotid,
högst tre år.

För den som villkorligt frigives gäl-
ler en prøvotid av ett till tre år.

11 §

I anslutning till att villkorlig fri-
givning äger rum eller senare kan
förordnas att den frigivne skall stå
under övervakning, om det bedöms
som påkallat. Sådant förordnande
meddelas av skyddskonsulent i kri-
minalvårdsverket. Övervakningen
skall utan något särskilt förord-
nande upphöra sedan ett år av prä-
votiden har förflutit, om inte annat
följer av 18 §.

I anslutning till att villkorlig fri-
givning äger rum eller senare kan
förordnas att den frigivne skall stå
under övervakning, om det bedöms
som påkallat. Sådant förordnande
meddelas av skyddskonsulent i kri-
minalvårdsverket. Övervakningen
skall utan något särskilt förord-
nande upphöra sedan två år av prä-
votiden har förflutit om inte annat
följer av 18 §.

*Bestut om övervakning skall om-
prövas sedan ett år förflutit av prä-
votiden.*

18 §

Iakttar den frigivne inte vad som
åligger honom enligt denna balk el-
ler enligt föreskrift eller anvisning
som meddelats med stöd därav, får
övervakningsnämnden, utom att
meddela föreskrift enligt 15 § eller
fatta beslut i fråga som avses i 37
kap. 7 § första stycket.

1. besluta att varning skall med-
delas den frigivne, eller

2. besluta om övervakning av
den frigivne under viss tid efter det
att ett år av prøvotiden har förflu-
tit, dock längst till prøvotidens ut-
gång.

Iakttar den frigivne inte vad som
åligger honom enligt denna balk el-
ler enligt föreskrift eller anvisning
som meddelats med stöd därav, får
övervakningsnämnden, utom att
meddela föreskrift enligt 15 § eller
fatta beslut i fråga som avses i 37
kap. 7 § första stycket, besluta att
varning skall meddelas den fri-
givne.

Regeringens förslag

Motionärernas förslag

28 kap.

3 §

Om det av ----- högst tre månader.

Om förhållandena påkallar det, får rätten förordna att domen på fängelse skall gå i verkställighet utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft.

5 §

Skyddstillsyn skall vara ----- får äga rum.

Övervakningen skall upphöra utan något särskilt förordnande när ett år av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av 7 eller 9 §.

Övervakningen skall upphöra utan något särskilt förordnande när två år av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av 7 eller 9 §. *Övervakningen skall omprövas av skyddskonsulent i kriminalvårdsverket sedan ett år förflutit av prøvotiden.*

Har verkställigheten avbrutits ----- i andra stycket.

7 §

Iakttar den dömda inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. besluta att varning skall meddelas den dömda, eller

2. besluta om övervakning av den dömda under viss tid efter det att ett år av prøvotiden har förflutit, dock längst till prøvotidens utgång.

Åtgärd som avses ----- efter prøvotidens utgång.

Iakttar den dömda inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket, besluta att varning skall meddelas den dömda.

2. att riksdagen uttalar sig för en översyn av straffskalorna i brottsbalken i enlighet med vad som anförs i motionen.

Utskottet

Inledning

Brottsbalken (BrB) trädde i kraft år 1965. Påföljdssystemet i BrB består orubbat i väsentliga avseenden. Efter BrB:s ikraftträdande har emellertid

flera betydelsefulla reformer genomförts på det kriminalpolitiska området. Reglerna om villkorlig frigivning ändrades år 1965 (prop. 1965: 159, 1LU 37, rskr 378). År 1973 infördes regler om rätt till avräkning av häktningstid vid verkställigheten av frihetsstraff (prop. 1972: 146, JuU 1973: 3, rskr 23). En genomgripande förändring av kriminalvårdens organisation och verksamhet skedde genom 1973 års kriminalvårdsreform, som grundade sig på principbeslut av riksdagen (prop. 1973: 1 bil. 4, JuU 15, rskr 152). De tidsbestämda påföljderna ungdomsfängelse och internering avskaffades med verkan fr. o. m. år 1980 (prop. 1978/79: 212, JuU 38, rskr 408) resp. år 1981 (prop. 1980/81: 76, JuU 25, rskr 211). År 1981 sänktes minimitiden för fängelse från en månad till fjorton dagar (prop. 1980/81: 44, JuU 32, rskr 252).

Sedan år 1979 arbetar två kommittéer, fängelsestraffkommittén (Ju 1979: 04) och frivårdskommittén (Ju 1979: 05), med reformfrågor rörande fängelse och kriminalvård i anstalt resp. kriminalvård i frihet m. m. De båda kommittéerna lade fram delbetänkanden år 1981, fängelsestraffkommittén betänkandet (SOU 1981: 92) Villkorlig frigivning samt nämnder och lekmanamedverkan inom kriminalvården och frivårdskommittén betänkandet (SOU 1981: 90) Frivårdspåföljder. Betänkandena har remissbehandlats.

Propositionen grundas i huvudsak på betänkandena och remissbehandlingen av dem.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag som berör institutet villkorlig frigivning, olika frågor om kriminalvård i frihet och vissa organisatoriska frågor rörande kriminalvården.

Enligt förslaget skall *villkorlig frigivning* av den som har en strafftid som understiger två år i princip alltid ske när halva tiden har avtjänats. Såsom f. n. måste dock minst två månader alltid ha avtjänats. Nuvarande ordning i fråga om villkorlig frigivning från längre straff lämnas i allt väsentligt oförändrad. En strängare bedömning skall sålunda fortfarande göras beträffande intagna som har begått allvarliga brott, t. ex. grova narkotikabrott, som har riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa, om påtaglig risk för återfall i brottslighet av samma slag bedöms föreligga.

Förslaget innehåller också ändringar vad gäller villkorlig dom och skyddstillsyn. Förutsättningarna för att meddela *villkorlig dom* ändras bl. a. på det sättet att det nuvarande kravet på en dokumenterat god prognos hos lagöverträdaren mildras. Det högsta antalet dagsböter som kan ådömas jämte villkorlig dom höjs från 120 till 180. Avsikten med dessa ändringar är i första hand att göra det möjligt att i större utsträckning använda villkorlig dom som påföljd för förstagångsbrottslingar och andra tillfällighetsbrottslingar.

Beträffande *skyddstillsyn* föreslås olika åtgärder för att effektivisera

denna påföljd i syfte att den skall kunna få ett vidgat användningsområde i förhållande till fängelsestraffet. Verkställigheten av påföljden koncentreras till det första året av prøvotiden. Vidare stramas innehållet i påföljden upp på olika sätt.

Förutsättningarna för att döma till skyddstillsyn jämkas. Sålunda skall det fordras att det kan antas att påföljden kan bidra till att den dömde avhåller sig från fortsatt brottslighet.

Möjligheten att i vissa fall kombinera en dom på skyddstillsyn med böter eller fängelse behålls; det högsta antalet dagsböter som härvid kan ådömas höjs från 120 till 180. En dom på skyddstillsyn föreslås gå i verkställighet omedelbart, om inte domstolen förordnar om motsatsen. Om skyddstillsyn kombineras med fängelse skall rätten kunna förordna att fängelsestraffet verkställs omedelbart.

Övervakningstiden för normalfallen förkortas från två till ett år. Ansvaret för tillsynen av den dömde flyttas från övervakningsnämnden till skyddskonsulenten. Möjligheter öppnas för kompletterande former av tillsyn; bl. a. skall biträdande övervakare kunna förordnas i fall då speciella insatser behöver göras. Övervakare skall i regel förordnas redan av domstolen. Skyddskonsulenten får rätt att vid misskötsamhet från en klients sida låta hämta klienten genom polisens försorg. Möjligheten för övervakningsnämnden att förordna om tillfälligt omhändertagande utvidgas till att avse fall då fråga har uppkommit om att vidta åtgärder som innefattar vård eller behandling liksom till situationer då den dömde har undandragit sig övervakningen.

Reglerna om *kriminalvård i frihet efter villkorlig frigivning* ges i huvudsak samma utformning som beträffande skyddstillsyn. Prövotiden föreslås vara ett år eller, om straffet är fängelse i två år eller mer, lägst ett och högst tre år. Förordnande om övervakning skall meddelas bara om det bedöms som påkallat i det enskilda fallet och övervakningen skall i så fall normalt äga rum under ett år. Särskild föreskrift skall kunna meddelas om kontakt- och underrättelseskyldighet för den frigivne, om han står under övervakning. Vid misskötsamhet utan samband med ny brottslighet skall den villkorligt medgivna friheten inte kunna förklaras förverkad för längre tid än en månad åt gången.

I *organisatoriskt hänseende* föreslås att frivården skall bedrivas under ledning av skyddskonsulenterna. Kriminalvårdsstyrelsen föreslås bli central förvaltningsmyndighet för övervakningsnämnderna och kriminalvårdsnämnden. Prövningen av frågor om villkorlig frigivning samt vissa rutinemässiga uppgifter överförs från övervakningsnämnderna till skyddskonsulentorganisationen. Som en följd av detta föreslås antalet nämnder minska med ungefär hälften. Lekmännen i nämnderna skall i fortsättningen väljas av landsting eller kommunfullmäktige. Kriminalvårdsnämnden bibehålls med uppgift att besluta om villkorlig frigivning m. m. beträffande dem som har dömts till fängelse i två år eller mer samt att vara överprövningsinstans

i förhållande till övervakningsnämnderna i ärenden som rör villkorligt frigivna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1983. De nya reglerna om utseende av ledamöter i övervakningsnämnderna skall liksom den ändrade nämndorganisationen i övrigt dock börja tillämpas först med verkan fr. o. m. år 1984.

Villkorlig frigivning

Historik

Villkorlig frigivning infördes i svensk rätt år 1906 (prop. 1906: 49, LU 33, rskr 71). Från början begränsades tillämpningen till sådana fall där två tredjedelar av verkställighetstiden och minst två år hade avtjänats. Den aktuella bestämmelsen var fakultativ. En mängd faktorer, bl. a. sannolikheten av att den dömda på fri fot skulle förhålla sig väl samt dennes tidigare vandel och uppförande under fängelsestiden, inverkade på frågan om villkorlig frigivning.

År 1918 utsträcktes möjligheten till villkorlig frigivning avsevärt genom att den minsta strafftid som måste ha avtjänats sänktes till ett år (prop. 1918: 375, LU 74, rskr 390).

År 1943 antogs en ny lag om villkorlig frigivning (prop. 1943: 252, 1LU 49, rskr 352). I lagen skildes mellan obligatorisk och fakultativ villkorlig frigivning. Obligatorisk frigivning skulle för den som undergick tidsbestämt frihetsstraff på minst sex månader ske efter fem sjättedelar av strafftiden. Kvotdelen för fakultativ villkorlig frigivning skulle fortfarande vara två tredjedelar. Den minsta strafftid som den dömda skulle ha avtjänat sänktes dock från ett år till åtta månader. Förutsättningen för fakultativ frigivning var att den skulle kunna antas främja den dömdes anpassning i samhället. Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning skulle särskilt beaktas den dömdes uppförande under anstaltstiden och sinnesinriktning vid den tid då frigivning ifrågasattes, hans beredvillighet att ersätta genom brottet uppkommen skada samt de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

År 1961 sänktes den minsta tid som den dömda skulle ha avtjänat för att få fakultativ villkorlig frigivning till fyra månader (prop. 1961: 125, 1LU 32, rskr 230).

Reglerna om villkorlig frigivning i 1943 års lag överfördes i allt väsentligt till BrB.

Kort efter BrB:s ikraftträdande år 1965 ändrades reglerna om villkorlig frigivning (prop. 1965: 159, 1LU 37, rskr 378). Obligatorisk villkorlig frigivning avskaffades. Den fakultativa villkorliga frigivningen ändrades på det sättet att möjlighet öppnades till villkorlig frigivning efter halva tiden. Som förutsättning för halvtidsfrigivning uppställdes att särskilda skäl skulle föreligga. Den tidigare gällande förutsättningen för villkorlig frigivning

att den skulle kunna antas främja den dömdes anpassning i samhället slopades.

År 1974 gjordes en ändring i fråga om de omständigheter som skall särskilt beaktas vid prövningen av fråga om villkorlig frigivning (prop. 1974:20, JuU 2, rskr 99). Sådana omständigheter blev efter ändringen verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen. Ändringen innebär alltså bl. a. att den dömdes uppförande under anstaltstiden inte längre nämns bland de omständigheter som skall beaktas särskilt vid prövningen.

I samband med att påföljden ungdomsfängelse avskaffades med verkan fr. o. m. år 1980 genomfördes också vissa ändringar av institutet villkorlig frigivning. Bl. a. sänktes den tid som den dömda minst skulle ha avtjänat för att få villkorlig frigivning från fyra till tre månader.

Vidare gjordes i samband med att interneringspåföljden avskaffades år 1981 viss ändring när det gäller förutsättningarna för att bevilja villkorlig frigivning. Ändringen innebär att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning av den som avtjänar fängelsestraff för särskilt allvarlig brottslighet, som har riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa, större vikt än annars skall tillmätas frågan om det finns påtaglig risk för att den dömda efter frigivningen fortsätter brottslig verksamhet av samma slag.

Slutligen kan nämnas att den minsta tid som den dömda måste ha avtjänat för att få villkorlig frigivning sänktes från tre till två månader den 1 juli 1982 (prop. 1981/82: 153, JuU 51, rskr 297). Ändringen byggde på ett förslag från fängelsestraffkommittén.

Gällande ordning

Bestämmelserna om villkorlig frigivning i 26 kap. 6 § BrB innebär följande. Den som undergår fängelse på viss tid får villkorligt frigges sedan två tredjedelar av tiden eller, om det finns särskilda skäl, halva tiden har avtjänats. Frigivning får dock inte ske förrän verkställigheten har pågått minst två månader. Villkorlig frigivning får inte ske från fängelse som enligt 28 kap. 3 § BrB har ådömts jämte skyddstillsyn eller från ett förvandlingsstraff för böter.

I 26 kap. 7 § BrB föreskrivs att vid prövning av fråga om villkorlig frigivning särskilt skall beaktas verkningarna av fortsatt frihetsberövande för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen. I paragrafen föreskrivs vidare att, om den dömda avtjänar fängelsestraff för särskilt allvarlig brottslighet som har riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa, frågan om det finns påtaglig risk för att han efter frigivningen fortsätter brottslighet av samma slag skall ges större vikt vid prövningen än annars.

Fråga om villkorlig frigivning prövas av övervakningsnämnd om strafftiden inte överstiger ett år och i annat fall av kriminalvårdsnämnden (26 kap.

9 § BrB samt 16 § lagen [1964: 163] om införande av brottsbalken och kungörelsen [1965: 625] om inskränkning i övervakningsnämnds befogenhet att pröva fråga om villkorlig frigivning).

I praktiken lämnar det övervägande antalet intagna anstalten senast när två tredjedelar av tiden har avtjänats: detta sker antingen till följd av villkorlig frigivning eller på grund av s. k. frigivningspermission.

Beträffande dem som har dömts till långa strafftider, med vilket vanligen avses två år och sex månader eller mera, tillämpas en fast praxis hos kriminalvårdsnämnden. Den innebär att villkorlig frigivning i regel sker sedan halva tiden har avtjänats. För unga – i princip intagna som var under 23 år då brottet begicks – och äldre intagna medges i allmänhet halvtidsfrigivning redan vid strafftider på ett år och sex månader. I fråga om dem som har kortare straff än som har angetts nu – dvs. i princip de som avtjänar fängelse under kortare tid än två år och sex månader resp. ett år och sex månader – sker frigivning i regel först sedan två tredjedelar av tiden har avtjänats. En viss s. k. avtrappningsregel tillämpas av kriminalvårdsnämnden för dem som har strafftider närmast under de angivna gränserna.

Särskild reglering gäller beträffande intagen som avtjänar fängelsestraff för sådan allvarlig brottslighet som avses i 26 kap. 7 § BrB. Enligt vad som föreskrivs där skall frågan om det finns påtaglig risk för att han efter frigivningen fortsätter brottslighet av samma slag ges större vikt vid prövningen av fråga om villkorlig frigivning än annars; frigivning beviljas i regel inte innan två tredjedelar av tiden har avtjänats.

Förslag

Förslaget i propositionen innebär att systemet med villkorlig frigivning efter viss del av den utmätta strafftiden behålls. Den villkorliga frigivningen blir genom förslaget i huvudsak obligatorisk. Villkorlig frigivning skall som huvudregel ske sedan halva tiden har avtjänats. Om den dömda begär det, kan frigivningen emellertid uppskjutas till en senare tidpunkt.

Den nuvarande regleringen av villkorlig frigivning för sådana som har gjort sig skyldiga till vissa grova brott bibehålls i allt väsentligt. Om någon har dömts till fängelse i lägst två år för särskilt allvarlig brottslighet som har riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa och påtaglig risk bedöms föreligga för att han efter frigivningen fortsätter brottslighet av samma slag, får han sålunda enligt förslaget inte villkorligt frigås förrän två tredjedelar av den i domen bestämda strafftiden har avtjänats. Vid prövning av fråga om villkorlig frigivning efter denna tidpunkt skall förutom återfallsrisken beaktas verkningarna av fortsatt frihetsförlust för den dömda och förutsättningarna för hans anpassning i samhället med hänsyn till de förhållanden i vilka han skulle komma att försättas efter frigivningen.

För dem som fått senareläggning av frigivningen i enlighet med de

särskilda reglerna för vissa grövre brott behålls möjligheten att bevilja permission under längre tid till förberedande av frigivning (frigivningspermission); sådan permission får inte beviljas för tid före den dag då två tredjedelar av straffet har avtjänats. I fråga om övriga kategorier av intagna föreslås att institutet frigivningspermission slopas.

Enligt förslaget skall fortfarande gälla att villkorlig frigivning inte får ske förrän verkställigheten har pågått minst två månader och att frigivning inte heller får ske från fängelsestraff som enligt 28 kap. 3 § BrB har ådömts jämte skyddstillsyn eller från ett förvandlingsstraff för böter.

Förslaget innebär att beträffande den som har dömts till fängelse i lägst två år kriminalvårdsnämnden prövar frågan om villkorlig frigivning från straffet eller, om annat straff samtidigt verkställs, från den sammanlagda strafftiden. I andra fall fastställs tidpunkten för villkorlig frigivning av kriminalvårdsstyrelsen eller tjänsteman som styrelsen bestämmer. Övervakningsnämndernas uppgifter i dessa hänseenden faller alltså bort.

I motion 2158 anförs att kraven på förutsägbarhet och på proportionalitet mellan brott och straff gör att generell villkorlig frigivning inte bör förekomma. Motionärerna begär att det anförda skall ges regeringen till känna.

I motion 2214 sägs att obligatorisk villkorlig frigivning bör avvisas på principiella grunder: huvudprincipen måste enligt motionärerna vara att utdömt straff skall avtjänas. Motionärerna anser också att utrymmet för att med nuvarande straffskalor ytterligare minska användandet av frihetsstraff måste anses vara begränsat. Enligt motionärerna är det otillfredsställande att regeringen valt att bryta ut frågan om villkorlig frigivning ur dess kriminalpolitiska sammanhang. Motionärerna betonar att kriminalpolitiska – och inte ekonomiska – överväganden skall bestämma brottspåföljderna. Motionärerna vänder sig också mot en generell tillämpad fakultativ frigivning. Regeringsförslaget om obligatorisk villkorlig frigivning bör enligt motionärerna avslås.

I motion 2215 begärs att det fortsatta kriminalpolitiska reformarbetet skall inriktas på en snabb översyn av straffskalorna så att bättre överensstämmelse nås mellan utmätt straff och det som i realiteten avtjänas. Motionärerna menar att samhällets rättsuppfattning som kommer till uttryck i domstolarnas straffmätning inte kan få styras av faktorer som tillgång till anstaltsplatser och uppsatta sparmål. I motionen begärs en uppföljning av reformen i vad avser domstolarnas straffmätning och kriminalvårdens behandlingsresultat.

I motion 2216 förespråkas en översyn av straffskalorna i BrB för att förebygga att domstolarna anpassar sin straffmätning till systemet med villkorlig frigivning.

Överväganden

Utskottet behandlade institutet villkorlig frigivning senast under våren 1982. I sitt av riksdagen godkända betänkande (JuU 1981/82:51 s. 6)

uttalade utskottet att det då aktuella förslaget, som gällde en sänkning av den tid som minst skall ha avtjänats i kriminalvårdsanstalt innan villkorlig frigivning får ske från tre till två månader, stod i god överensstämmelse med den allmänt erkända inriktningen för kriminalpolitiken som innebär att man av hänsyn till frihetsstraffens skadeverkningar för de dömda i stor utsträckning bör sträva efter att inte bara minska antalet frihetsberövanden utan också avkorta längden av de frihetsberövanden som ändå måste göras.

Det nyss sagda äger alltså giltighet och leder enligt utskottets mening till att man nu – utan att avvakta den översyn av straffskalorna och det kriminalpolitiska reformarbete i övrigt som pågår f. n. – bör överväga att inom ramen för systemet med villkorlig frigivning gå längre på den inslagna vägen. Härvidlag bör uppmärksammas att fängelsestraffet i första hand är motiverat av allmänpreventiva skäl och att därför frågan om rättslig likabehandling, förutsägbarhet och rättssäkerhet träder i förgrunden. Och från dessa synpunkter har institutet villkorlig frigivning i dess nuvarande utformning vissa svagheter.

Vad nu sagts talar enligt utskottets mening starkt för att den villkorliga frigivningen bör tillämpas i princip obligatoriskt samtidigt som tiden för anstaltsvistelsen bör göras kortare än f. n. Häremot kan visserligen, som sker i motionerna, resas invändningar om att de egentliga rättsverkningarna av en straffdom kommer att skilja sig från vad domen enligt sin lydelse går ut på, vilket i sin tur kan få återverkningar på längden av de fängelsestraff som döms ut. Utskottet kan för sin del dock inte finna att regeringsförslaget i dessa hänseenden innebär någon mer genomgripande förändring i förhållande till nuvarande ordning; reglerna om villkorlig frigivning tillämpas redan f. n. på ett sätt som ligger en obligatorisk reglering mycket nära, och det är ingen principiell nyhet att den faktiska verkställighetstiden skiljer sig från vad som föreskrivits i domen.

Det anförda innebär att utskottet, som fäster särskilt avseende vid den ökade rättsliga likabehandling och förutsägbarhet som reformen medför, godtar de här behandlade regeringsförslagen rörande villkorlig frigivning. Vad gäller frågan om förslagets effekter på domstolarnas straffmätning vill utskottet peka på att samma fråga diskuterades i samband med den år 1982 beslutade ändringen rörande den villkorliga frigivningen och att utskottet därvid inte ansåg att det fanns anledning att befara att lagändringen skulle påverka domstolarnas straffmätningsspraxis (JuU 1981/82: 51). Utskottet har samma uppfattning beträffande det nu aktuella förslaget. I detta sammanhang vill utskottet i anslutning till yrkandet i motion 2215 om att effekterna av reformen bör följas upp uttala att man i det fortsatta kriminalpolitiska reformarbetet givetvis måste beakta verkningarna av reformen. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida i detta hänseende är inte påkallad. Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker bifall till här behandlade yrkanden i motionerna 2158, 2214, 2215 och 2216.

När det gäller frågan om villkorlig frigivning för sådana som har gjort sig skyldiga till vissa grövre brott som har riktat sig mot eller medfört fara för liv eller hälsa är – såsom angetts i det föregående – avsikten med regeringsförslaget att nuvarande reglering i allt väsentligt skall bibehållas. Utskottet har i detta sammanhang uppmärksammat vad departementschefen uttalar i specialmotiveringen till förslaget till 26 kap. 7 § BrB rörande bedömningen av om påtaglig risk för återfall i samma sorts farliga brottslighet som tidigare skall anses föreligga.

Vad särskilt gäller narkotikakriminalitet nämner departementschefen att man synes böra fästa avseende vid om det aktuella brottet har utgjort återfall i farlig brottslighet. Vid narkotikabrottslighet bör vidare enligt departementschefen beaktas om det rör sig om en person som har intagit en ledande ställning i en särskild organisation för brottsligheten eller annars under längre tid bedrivit sådan brottslighet som affärsverksamhet och uppenbart har inrättat sitt liv med tanke på fortsatt narkotikahantering i vinningssyfte. Han tillägger att, om den dömda står under åtal för eller annars är övertygad om narkotikalangning efter domen, även detta bör inverka på prövningen. – Å andra sidan bör enligt departementschefen framhållas att det här gäller beslut om fortsatt frihetsberövande av ingripande betydelse för den dömda och att det därför måste fordras att de omständigheter som föreligger i det särskilda fallet verkligen är sådana att man kan tala om en "påtaglig" risk för återfall i brottslighet av aktuellt slag. Har den dömda kommit in i ordinarie permissionsgång eller överförts till öppen anstalt och saknas uppgifter om permissionsmissbruk eller misskötsamhet under anstaltsvistelsen, torde det enligt departementschefen som regel inte finnas skäl att anse att återfallsrisken är påtaglig. Motsvarande aspekter, säger han, kan anläggas på fall där den dömda har fått s. k. frigång eller särskild placering enligt 34 § lagen om kriminalvård i anstalt.

Dessa uttalanden bör enligt utskottets mening ses i belysning av vad utskottet uttalade i samband med att den nuvarande regleringen infördes om intresset av att samhällsskyddet mot bl. a. den grova narkotikabrottsligheten kan upprätthållas (se JuU 1980/81:25 s. 39). Lika viktigt är i sammanhanget enligt utskottets mening att framhålla vad som också sades när den nuvarande regleringen infördes om att den bör leda till en mera individualiserad bedömning.

Frivårdens uppgifter

När det gäller frivårdens uppgifter innebär förslaget i propositionen bl. a. att den s. k. normaliseringsprincipen, som slogs fast vid 1973 års kriminalvårdsreform, fortfarande skall gälla. Kriminalvårdens klienter skall alltså även i fortsättningen få del av den sociala service som andra myndigheter har att erbjuda i samma utsträckning och på samma villkor som övriga medborgare. Normaliseringsprincipen innebär också att kriminalvården

skall undvika att bygga upp egna resurser, vilka svarar mot dem som andra samhällsorgan förfogar över.

I motion 547 sägs att det finns skäl både för att bibehålla nuvarande ordning med en skyddskonsulentorganisation och för att överföra verksamheten till den primärkommunala socialvården. Motionärerna menar att frivårdens och socialtjänstens kompetens- och ansvarsfördelning i fråga om kriminalvårdens klienter bör klarläggas.

Frivårdskommittén pekade i sitt betänkande (SOU 1981:90 s. 105 f) på att det i skilda sammanhang gjorts gällande att frivårdens ansvarsområde är oklart avgränsat, bl. a. i förhållande till socialvården. Kommittén diskuterade frågan om en integration mellan frivården och den allmänna socialvården men fann av olika skäl att en sådan integration inte var lämplig (betänkandet s. 122).

I propositionen (s. 57) uttalar departementschefen att det samarbete mellan frivården och andra samhällsorgan som förutsätts enligt normaliseringsprincipen inte sällan medför problem i praktiken. Utskottet anser i likhet med departementschefen att frågan om vilka rutiner av både formell och informell art som behövs för samarbetet bäst bedöms av de berörda myndigheterna inom kriminalvården och andra samhällsorgan i samråd. Och frågar om i vilken utsträckning det finns anledning att bygga ut ett mera formbundet samarbete med andra myndigheter, t. ex. socialtjänsten, liksom frågan om ansvarsfördelningen mellan myndigheterna får enligt utskottets mening kontinuerligt bevakas framför allt från kriminalvårdsstyrelsens sida. Något särskilt uttalande härutöver från statsmakternas sida påkallas enligt utskottets mening inte i detta sammanhang. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion 547.

Prövotid och övervakning

Gällande rätt

Reglerna i 28 kap. BrB och frivårdsförordningen (1977:329) om prövotid och övervakning vid skyddstillsyn innebär bl. a. följande. Skyddstillsyn pågår under en prövotid av tre år. Denna tid kan inte förkortas. Från prövotidens början skall övervakning äga rum. När övervakning inte längre behövs skall den upphöra. Efter ett år skall behovet av övervakning alltid omprövas. Övervakning, som inte upphört tidigare, upphör automatiskt efter två år. Vid särskilda skäl kan den dömda dock ställas under övervakning även under det tredje prövotidsåret.

Motsvarande regler i 26 kap. BrB och frivårdsförordningen angående villkorlig frigivning innebär följande. I beslut om villkorlig frigivning skall bestämmas en prövotid. Den får inte understiga ett eller överstiga tre år. Om den tid som vid frigivningen återstår av straffet överstiger tre år, kan prövotiden dock bestämmas till högst fem år. Som huvudregel gäller att den frigivne skall stå under övervakning under prövotiden. Om det vid

frigivningen eller senare befinns att övervakning inte behövs, får dock beslutas att övervakning inte skall äga rum. Efter ett år skall behovet av övervakning alltid omprövas, när prövotiden har bestämts till mer än ett år. Beslut att den frigivne skall ställas under övervakning kan meddelas så länge prövotiden varar.

Förslag

Förslaget i propositionen innebär i fråga om skyddstillsyn att övervakningstiden för normalfallen förkortas från två till ett år. Beslut om förlängning eller återupptagande av övervakning skall enligt förslaget kunna meddelas endast som en åtgärd vid misskötsamhet under prövotiden eller av domstol i samband med ny lagföring. Prövotiden föreslås bli oförändrad, dvs. tre år.

När det gäller villkorlig frigivning föreslås i propositionen att förordnande om övervakning får meddelas vid frigivningen eller senare, om det bedöms som påkallat; frågan om sådant behov föreligger skall enligt departementschefen (prop. s. 126) bedömas utifrån såväl övervakningens hjälp- och stödfunktion som dess kontrollfunktion. Enligt förslaget skall övervakningen i princip upphöra automatiskt efter det att ett år av prövotiden har förflutit. Vid misskötsamhet från den dömdes sida får dock dels beslutas att övervakningen skall fortsätta under viss tid och dels, om den frigivne inte står under övervakning, beslutas om övervakning för viss tid. Prövotiden föreslås vara ett år eller, om den dömda undergår fängelse i två år eller mer, lägst ett och högst tre år.

I motion 2216 föreslås lagändringar beträffande övervaknings- och prövotid som avviker från förslaget i propositionen.

Motionärerna föreslår i fråga om skyddstillsyn att övervakningen skall upphöra efter två i stället för ett år som föreslås i propositionen; övervakningen skall enligt motionärernas förslag omprövas av skyddskonsulenten sedan ett år förflutit av prövotiden. Vidare yrkar motionärerna i fråga om skyddstillsyn avslag på förslaget i propositionen att beslut om förlängning eller återupptagande av övervakning som en åtgärd vid misskötsamhet från den dömdes sida skall kunna meddelas under prövotiden.

Beträffande villkorlig frigivning föreslår motionärerna att, om övervakning har beslutats i fråga om någon som är villkorligt frigiven, övervakningen skall upphöra efter två i stället för ett år som föreslås i propositionen och att beslut om övervakning skall omprövas sedan ett år av prövotiden förflutit. Vidare yrkar motionärerna avslag på förslaget i propositionen om beslut om övervakning under viss tid som en åtgärd vid misskötsamhet från den frigivnes sida. Motionärerna föreslår att det för alla villkorligt frigivna skall gälla en prövotid av ett till tre år.

Motionärerna motiverar sina förslag med bl. a. att resocialiseringen är en process som bara till en viss grad kan påskyndas och att ett år är en alltför kort tid för att genomföra resocialiseringen. Motionärerna anser att över-

vakningstiden bör vara två år men att frågan om fortsatt övervakning skall prövas efter ett år för att de ärenden som inte motiverar ytterligare övervakningskontakt skall avskiljas.

Överväganden

Utskottet anser att övervägande skäl talar för att övervakningstiden vid skyddstillsyn förkortas från två till ett år. Man kan härigenom frigöra resurser som kan riktas in på den första tiden av verkställigheten då i allmänhet risken för återfall i brott anses vara störst. Utskottet kan inte se annat än att en sådan omfördelning av resurserna är ägnad att gagna frivården såväl i de enskilda fallen som beträffande verksamheten i stort. Utskottet delar alltså inte motionärernas uppfattning att förslaget i propositionen i detta hänseende innebär en försvagning av frivården.

Motsvarande gäller enligt utskottets mening beträffande övervakningstiden vid villkorlig frigivning. När det gäller frågan om förordnande om övervakning vid villkorlig frigivning ställer sig utskottet bakom förslaget i propositionen att en förutsättning för förordnande skall vara att övervakning bedöms som påkallad. Utskottet anser det emellertid tveksamt om längden av fängelsestraffet står i sådan proportion till behovet av övervakning som departementschefen tycks mena (prop. s. 104 och 126). Även om det såsom departementschefen anför i regel saknas anledning att förordna om övervakning beträffande korttidsdömda, är det enligt utskottets mening väsentligt att det sker en noggrann prövning i varje särskilt fall också här.

När det gäller villkorlig frigivning anser utskottet att prövotiden kan begränsas till ett år för samtliga som dömts till mindre än två års fängelse. Från tillämpningssynpunkt är det angeläget att här få en enhetlig regel, och något behov av att kunna använda sig av en längre prövotid torde knappast komma att uppstå i de aktuella fallen. Utskottet anser sålunda i motsats till motionärerna att det inte finns behov av en prövotid upp till tre år för andra än dem som dömts till minst två års fängelse. Utskottet anser å andra sidan, till skillnad från motionärerna, att man inte bör avstå från möjligheten att kunna besluta om övervakning som en åtgärd vid misskötsamhet från den dömdes sida under prövotiden vid skyddstillsyn eller villkorlig frigivning.

Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion 2216 i här behandlad del och tillstyrker bifall till propositionen i denna del.

Omedelbar verkställighet

Gällande rätt

Enligt nuvarande ordning kan den övervakning som skall ske på grund av en dom på skyddstillsyn ta sin början först när domen vinner laga kraft mot den dömda och prövotiden börjar löpa (28 kap. 4 § andra stycket och 5 § första stycket BrB). Tiden från dagen för domen till dess att den vinner

laga kraft är – förutsatt att varken den dömda eller åklagaren överklagar – tre veckor när domen har getts av tingsrätt och fyra veckor när den har getts av hovrätt (51 kap. 1 § resp. 55 kap. 1 § rättegångsbalken). Den tilltalade har emellertid möjlighet att dessförinnan förklara sig nöjd med domen, vilket innebär att domen vinner laga kraft mot honom och att prövotiden alltså omedelbart börjar löpa (38 kap. 1 § BrB). En sådan nöjdförklaring omfattar förutom själva skyddstillsynen även eventuella böter som har utdömts enligt 28 kap. 2 § BrB och de särskilda föreskrifter som kan ha meddelats. Den som vill förklara sig nöjd med ett fängelsestraff som han enligt 28 kap. 3 § BrB har ådömts jämte skyddstillsynen måste göra det i särskild ordning.

Förslag

I propositionen föreslås att en dom på skyddstillsyn skall gå i verkställighet omedelbart, om inte domstolen förordnar om motsatsen. Huvudregeln blir alltså att övervakningen skall ta sin början från dagen för domen. Förslaget innebär att det särskilda nöjdförklaringsinstitutet beträffande skyddstillsyn avskaffas.

När det gäller fängelsestraff som enligt 28 kap. 3 § BrB har ådömts jämte skyddstillsyn föreslås att domstolen får, om förhållandena påkallar det, förordna att domen på fängelse skall gå i verkställighet utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft.

I motion 2216 yrkas avslag på regeringens förslag i fråga om omedelbar verkställighet av fängelse enligt 28 kap. 3 § BrB.

Överväganden

Utskottet anser att det från behandlingssynpunkt är motiverat att domstolarna får möjlighet att förordna att fängelsestraff av det aktuella slaget skall verkställas omedelbart. Utskottet vill emellertid betona vikten av att stor försiktighet iakttas från domstolarnas sida när det gäller att använda sig av denna möjlighet, eftersom rättssäkerhetsintressena här gör sig gällande med särskild styrka. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion 2216 såvitt nu är i fråga och tillstyrker bifall till propositionen i denna del.

Övervakningsnämnder

Gällande rätt

Övervakningsnämndernas organisation och arbetsuppgifter regleras genom föreskrifter i BrB, lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, kungörelsen (1974:248) med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av sistnämnda lag, frivårdsförordningen (1977:329) och instruktionen (1964:628) för övervakningsnämnderna. Regleringen innebär i huvudsak följande.

En övervakningsnämnd består av fem ledamöter. Nämndens ordförande

skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Ordföranden och ersättare för honom utses av regeringen. Övriga ledamöter bör ha erfarenhet av ungdomsvård, arbetsförmedling eller på annat sätt av allmänna värv. De och ersättare för dem utses av länsstyrelsen i det län inom vilket övervakningsnämnden har sitt huvudsakliga verksamhetsområde. Nämnden är beslutförför med ordförande och två andra ledamöter. I vissa fall äger ordföranden ensam besluta på nämndens vägnar.

Övervakningsnämndernas verksamhetsområden bestäms av regeringen. I stor utsträckning sammanfaller dessa områden med skyddskonsulentdistrikten. F. n. finns 49 nämnder. Fem av dessa är indelade på avdelningar.

Övervakningsnämndernas arbetsuppgifter består inom anstaltsvården huvudsakligen i prövning av ärenden rörande villkorlig frigivning och vistelse utom anstalt. Frågor om villkorlig frigivning avgörs beträffande den som undergår fängelse i högst ett år av övervakningsnämnd, medan beslut beträffande den som dömts till längre straff fattas av kriminalvårdsnämnden. Samma beslutsordning gäller i fråga om frigivningspermission och vistelse utanför anstalt med stöd av 34 § lagen om kriminalvård i anstalt.

När det gäller kriminalvården i frihet har ledningsansvaret lagts på övervakningsnämnderna. I de fall övervakare inte har förordnats av domstol åligger det övervakningsnämnden eller, om kriminalvårdsnämnden beslutar om villkorlig frigivning, denna nämnd att förordna övervakare. Andra beslut som ankommer på övervakningsnämnderna gäller upphörande av övervakning samt förlängning och återupptagande av sådan. Nämnderna kan också besluta om föreskrifter. Vid misskötsamhet kan nämnderna tillgripa vissa sanktioner, nämligen meddelande av föreskrifter, varning, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller del därav samt framställning till åklagare om att denne skall föra talan vid domstol om undanröjande av skyddstillsyn. Om det är aktuellt att vidta åtgärder med anledning av misskötsamhet, kan en övervakningsnämnd i avvaktan på vidare förordnande besluta att den dömda skall omhändertas. Övervakningsnämnderna handlägger vidare vissa mindre ärenden, t. ex. mottagande av nöjdförklaring och prövning av passtillstånd.

Förslag

I propositionen föreslås att övervakningen och kriminalvården i frihet i övrigt skall bedrivas under ledning av skyddskonsulenten. Frivårdsfrågor av mer ingripande betydelse för den dömda läggs på övervakningsnämnden som också blir överinstans i förhållande till skyddskonsulenten. Hit hör frågor om omhändertagande eller förverkande samt framställning om undanröjande av skyddstillsyn. Andra sådana ärenden gäller beslut om särskilda föreskrifter, meddelande av varning och beslut om att övervakningen skall förlängas utöver ett år eller att den skall återupptas. Även vissa passfrågor skall det ankomma på övervakningsnämnden att pröva.

Uppgiften att fastställa tidpunkten för villkorlig frigivning för någon som har dömts till mindre än två års fängelse läggs på kriminalvårdsstyrelsen och övervakningsnämndernas åligganden i detta hänseende faller alltså genom förslaget bort. För den kategori intagna som undergår fängelse på kortare tid än två år skall det emellertid ankomma på övervakningsnämnderna att bestämma om placering utanför anstalt med stöd av 34 § lagen om kriminalvård i anstalt.

Departementschefen erinrar (prop. s. 115) om att övervakningsnämnderna enligt sin instruktion genom besök vid kriminalvårdsanstalterna skall skaffa sig kännedom om förhållandena och göra framställning till kriminalvårdsstyrelsen om eventuella missförhållanden. Det är en viktig uppgift, framhåller departementschefen, och den bör enligt hans mening fortfarande ankomma på nämnderna. Han tillägger att det är väsentligt bl. a. att nämnderna i samband med sådana besök bildar sig en uppfattning om hur bestämmelserna om isoleringsåtgärder tillämpas.

När det gäller de organisatoriska frågorna anser departementschefen (prop. s. 117) bl. a. att antalet övervakningsnämnder torde kunna nedbringas med hälften. Han pekar på att det ankommer på regeringen att meddela bestämmelser om nämndernas verksamhetsområden och förklarar att han har för avsikt att senare anmäla denna fråga, om riksdagen godtar föreliggande förslag. Departementschefen förutskickar emellertid att en omorganisation bör innebära att antalet nämnder bestäms till 24 och att deras verksamhetsområden i huvudsak följer landstingsindelningen. I storstads-länen liksom i övrigt där det visar sig erforderligt bör nämnderna kunna arbeta på avdelningar. Även antalet avdelningar bör enligt departementschefen i princip kunna nedbringas med ungefär hälften i förhållande till nuvarande organisation.

Förslaget i propositionen innebär vidare att övervakningsnämnderna som nu bör bestå av fem ledamöter. Det nuvarande systemet med ordförande och särskild ersättare för denne ersätts med en ordning där ordförande och vice ordförande ingår som ledamöter i övervakningsnämnden. Ordföranden och vice ordföranden, som skall vara lagfarna och ha erfarenhet av tjänstgöring som domare, kan härigenom delta i arbetet samtidigt. Liksom nu skall de utses av regeringen. Om både ordföranden och vice ordföranden har förfall, förordnas tillfällig ersättare. Övriga ledamöter och deras ersättare skall utses genom val som förrättas av landsting eller kommunfullmäktige. Regeln om att ledamöterna bör ha erfarenhet av ungdomsvård, arbetsförmedling eller på annat sätt av allmänna värv slopas. För valbarhet föreslås gälla i huvudsak samma regler som för nämndemän.

I motion 2215 begärs avslag på propositionen i de delar som avser minskning av antalet övervakningsnämnder och förändrade arbetsuppgifter för nämnderna. Motionärerna anser att frivården kräver en väl decen-

traliserad organisation och medverkan också av lekmän. Övervakningsnämndernas funktion inom frivårdsorganisationen bör enligt motionärerna prövas på nytt, och i avvaktan på en sådan prövning bör inga andra förändringar vidtas inom organisationen än i fråga om förfarandet vid tillsättande av ledamöter i övervakningsnämnderna.

I motion 2213 pekas på att departementschefen anser övervakningsnämndernas insynsverksamhet, särskilt i fråga om de isoleringsåtgärder som vidtas vid kriminalvårdsanstalterna, vara en viktig uppgift men att han inte uttalar sig för någon ökad insyn i förhållandena vid de allmänna häktena. Enligt motionärerna är det av vikt att lekmän genom övervakningsnämnderna får insyn i denna för allmänheten så slutna miljö, och motionen mynnar ut i ett önskemål om ett riksdagsuttalande härom.

Överväganden

Utskottet vill först slå fast att övervakningsnämnderna i sin hittillsvarande verksamhet i stort sett har fungerat väl och kunnat utbilda ändamålsenliga arbetsformer. Nämndernas verksamhet har emellertid enligt utskottets mening i alltför stor utsträckning kommit att ta i anspråk för rutinärenden och deras uppgift att leda frivårdsarbetet har delvis kommit att framstå som en fiktion. Utskottet anser det välmotiverat att nämndernas verksamhet i framtiden riktas in på frågor av mer ingripande karaktär. Utskottet ställer sig alltså bakom förslaget i propositionen i denna del.

Som departementschefen anför kommer nämndernas arbetsuppgifter att minska inte oväsentligt genom att de befrias från mera rutinbetonade uppgifter och genom att prövningen av frågor som rör villkorlig frigivning i de allra flesta fall kommer att ankomma på andra organ. De av regeringen aviserade förändringarna beträffande övervakningsnämndernas organisation, som kommer att innebära bl. a. att antalet nämnder minskas med ungefär hälften, ter sig därför välgrundade. Att såsom föreslås i motion 2215 föranstalta om en ny prövning av övervakningsnämndernas funktion inom frivårdsorganisationen innan några förändringar vidtas beträffande nämndernas organisation och arbetsuppgifter är enligt utskottets mening, särskilt med hänsyn till det statsfinansiella läget, inte välbetänkt. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 2215 i nu behandlad del.

Härefter tar utskottet upp den i motion 2213 berörda frågan om lekmaninsyn genom övervakningsnämnderna i verksamheten vid de allmänna häktena.

Det finns ett tjugotal allmänna häkten. De lyder under kriminalvårdsstyrelsen och inbegrips alltså i kriminalvården.

Fängelsestraffkommittén, som föreslog att övervakningsnämnderna skulle avskaffas, lade också fram ett förslag om inrättande av lekmannanämnder – benämnda kriminalvårdsnämnder – med uppgift att svara för allmänhetens insyn i kriminalvården. Kommittén framhöll (SOU 1981:92 s. 164) att intresset av sådan insyn är störst när det gäller den mer slutna

verksamheten, dvs. anstaltsvården och häktesverksamheten. Förslaget innebar att en kriminalvårdsnämnd, som skulle finnas inom varje kriminalvårdsregion och bestå av sex ledamöter, skulle besöka varje myndighet inom verksamhetsområdet – alltså även ett allmänt häkte i förekommande fall – minst en gång om året. Nämnden skulle därvid bl. a. genom inspektion samt samtal med de intagna och personalen skaffa sig kännedom om hur verksamheten bedrevs vid myndigheten.

Utskottet kan ställa sig bakom önskemålet i den nu aktuella motionen om lekmannainsyn i verksamheten vid de allmänna häktena. En sådan insyn skulle vara värdefull när det gäller såväl situationen för de intagna som de anställdas arbetsförhållanden. Inom utskottet rådet viss tveksamhet huruvida en lekmannainsyn kan komma till stånd genom övervakningsnämnderna utan att man härigenom motverkar syftet med de förslag angående nämndernas organisation och arbetsuppgifter som läggs fram i propositionen. Hur en lekmannainsyn lämpligen kan anordnas bör närmare prövas av regeringen, t. ex. i samband med den förestående omorganisationen beträffande nämnderna. Vad utskottet nu med anledning av motion 2213 uttalat bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Övrigt

I motion 2212 anförs att regeringen i regleringsbrev bör anvisa medel till frivårdsorganisationen i Örebro län som svarar mot nuvarande överbelastning i fråga om antalet ärenden.

Av årets budgetproposition (prop. 1982/83:100 bil. 4 s. 97) framgår att den minskning av antalet övervakningsfall som blir följden av den nu aktuella reformen gör det möjligt att öka insatserna för det kvarstående frivårdsklientelet. Ansvar för den lokala fördelningen av resurserna bör i första hand åvila kriminalvårdsstyrelsen, som har att arbeta ut närmare normer för denna fördelning. I detta sammanhang påkallar motionen inget annat uttalande.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 2212.

När det gäller de föreslagna övergångsbestämmelserna till ändringarna i BrB har utskottet uppmärksammat att punkt 2 tredje meningen, som den har utformats i propositionen, i vissa fall vid tillämpningen skulle kunna ge till resultat längre frihetsberövanden än som är avsedda. Utskottet föreslår därför att övergångsbestämmelserna i detta hänseende avfattas i enlighet med vad som framgår av utskottets hemställan.

Utskottet har vidare uppmärksammat punkt 4 i övergångsbestämmelserna, som innebär att pågående övervakning upphör automatiskt den 1 juli 1983 om ett år av provotiden har förflutit. Detta skulle i vissa fall kunna få mindre lämpliga konsekvenser. Situationen är här likartad med den som förelåg då övervakningstiden vid skyddstillsyn år 1973 förkortades från tre

till två år; en övergångstid av tre månader efter ikraftträdandet infördes därvid (se prop. 1973:131 s. 43). Utskottet förordar att en övergångstid av samma längd får gälla även nu; till punkt 4 i övergångsbestämmelserna bör fogas en regel av den lydelse som framgår av utskottets hemställan.

I övrigt föranleder propositionen och motionerna inget uttalande från utskottets sida.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande villkorlig frigivning*
 - a) att riksdagen med avslag på motion 1982/83:2214 i denna del (yrkande 1) antar 26 kap. 6 och 7 §§ i det genom proposition 1982/83:85 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken,
 - b) att riksdagen med avslag på motion 1982/83:2214 i denna del (yrkande 2) antar 33 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt,
 - c) att riksdagen avslår motion 1982/83:2158 i denna del (yrkande 9),
2. *beträffande översyn av straffskalorna m. m.*

att riksdagen avslår motion 1982/83:2215 i denna del (yrkandena 1 och 2) och motion 1982/83:2216 i denna del (yrkande 2),
3. *beträffande frivårdens uppgifter*

att riksdagen avslår motion 1982/83:547,
4. *beträffande prövotid och övervakning*

att riksdagen med avslag på motion 1982/83:2216 i denna del (yrkande 1 delvis) godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende,
5. *beträffande omedelbar verkställighet*

att riksdagen med avslag på motion 1982/83:2216 i denna del (yrkande 1 delvis) antar 28 kap. 3 § i det under moment 1 a) nämnda lagförslaget,
6. *beträffande övervakningsnämndernas arbetsuppgifter m. m.*

att riksdagen med avslag på motion 1982/83:2215 i denna del (yrkande 3) godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende,
7. att riksdagen antar 26 kap. 9–12 och 18 §§, 28 kap. 5–7 §§, 37 kap. 1, 7, 8 och 10 §§ och 38 kap. 3 § i det under moment 1 a) nämnda lagförslaget samt de genom propositionen framlagda förslagen till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m., lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet och lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),

8. beträffande övervakningsnämndernas insyn i de allmänna häktena
att riksdagen med anledning av motion 1982/83:2213 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende,
9. beträffande *medel till frivårdsorganisationen i Örebro län*
att riksdagen avslår motion 1982/83:2212,
10. att riksdagen beslutar att övergångsbestämmelserna till det under moment 1 a) nämnda lagförslaget skall ges följande såsom *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1983.
 2. Bestämmelserna i 26 kap. 6, 7 och 9 §§ i deras nya lydelse gäller även i fråga om den som avtjänar fängelsestraff vid ikraftträdandet. Om den dömda enligt dessa bestämmelser skall villkorligt frigges sedan halva strafftiden har avtjänats och ett avbrott i verkställigheten har skett före ikraftträdandet, skall dock iakttas följande. Villkorlig frigivning får ske först *sedan* den dömda *utöver halva tiden eller, om han före ikraftträdandet har avtjänat längre tid, utöver denna tid har avtjänat det ytterligare antal dagar i kriminalvårdsanstalt som avbrottet varat.* Utan hinder härav skall frigivningen i ett sådant fall alltid ske senast då två tredjedelar av strafftiden har avtjänats.
 3. Prövotid som har fastställts enligt 26 kap. 10 § i dess äldre lydelse gäller fortfarande.
 4. Bestämmelserna i 26 kap. 11 § och 28 kap. 5 § andra stycket i deras nya lydelse tillämpas även i fråga om den som står under övervakning vid ikraftträdandet.
 5. Bestämmelsen i 26 kap. 23 § i dess äldre lydelse gäller fortfarande i fråga om fall då villkorligt medgiven frihet före ikraftträdandet har förklarats förverkad utan att fängelse på viss tid samtidigt ådömts.
2. Bestämmelserna i 26 kap. 6, 7 och 9 §§ i deras nya lydelse gäller även i fråga om den som avtjänar fängelsestraff vid ikraftträdandet. Om den dömda enligt dessa bestämmelser skall villkorligt frigges sedan halva strafftiden har avtjänats och ett avbrott i verkställigheten har skett före ikraftträdandet, skall dock iakttas följande. Villkorlig frigivning får ske först *när den dömda i kriminalvårdsanstalt har avtjänat så lång tid som han skulle ha fått avtjäna om något avbrott i verkställigheten inte hade skett och han inte frigetts före ikraftträdandet.* Utan hinder härav skall frigivningen i ett sådant fall alltid ske senast då två tredjedelar av strafftiden har avtjänats.
 4. Bestämmelserna i 26 kap. 11 § och 28 kap. 5 § andra stycket i deras nya lydelse tillämpas även i fråga om den som står under övervakning vid ikraftträdandet. *Övervakningen skall dock inte upphöra före utgången av september 1983, om den inte skulle ha upphört tidigare med tillämpning av äldre bestämmelser.*

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

6. Bestämmelserna i 37 kap. 1–3 §§ i deras nya lydelse tillämpas först vid förordnande och val av ledamöter och ersättare i övervakningsnämnder för tid efter utgången av år 1983, då tjänstgöringsperioden för de enligt äldre bestämmelser utsedda ledamöterna och ersättarna i nämnderna skall upphöra. Tjänstgöringsperioden för de ledamöter och ersättare som sålunda utses upphör vid utgången av år 1985.

11. att riksdagen antar det under moment 1 a) nämnda lagförslaget i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan ovan,
12. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1964:163) om införande av brottsbalken,
13. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m. m.,
14. att riksdagen antar det under moment 1 b) nämnda lagförslaget i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan ovan,
15. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister,
16. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i passlagen (1978:302).

Stockholm den 7 april 1983

På justitieutskottets vägnar
LISA MATTSON

Närvarande: Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Helge Klöver (s), Arne Svensson (m), Gunilla André (c), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Hans Petersson i Röstånga (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Inger Wickzén (m), Birthe Sörestedt (s) och Elving Andersson (c).

Reservationer**1. Villkorlig frigivning (mom. 1)**

Björn Körlof (m), Arne Svensson (m), Sven Munke (m) och Inger Wickzén (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 34 med "Utskottet behandlade" och slutar på s. 36 med "individualiserad bedömning" bort ha följande lydelse:

Ett genomförande av förslaget i propositionen om villkorlig frigivning innebär enligt utskottets mening att en fråga av stor principiell räckvidd bryts ut ur sitt kriminalpolitiska sammanhang. Liknande uppfattning har framförts av lagrådet och flera remissinstanser. Lagstiftning rörande påföljdssystemet får inte, som uppenbarligen är fallet i detta ärende, styras av enbart samhällsekonomiska hänsynstaganden. Först när fängelsestraffkommittén och frivårdskommittén avslutat sitt arbete finns det enligt utskottets mening underlag för att ta ställning till om och i vilken utformning institutet villkorlig frigivning bör finnas kvar i påföljdssystemet.

Även om ett frihetsberövande i många fall har negativa verkningar för de intagna kan det i vissa fall också påverka den dömde i en gynnsam riktning, och det står helt klart att samhället, främst av allmänpreventiva skäl, inte kan vara utan frihetsberövande påföljder. Samhällets behov av skydd mot den grupp brottslingar som gjort sig skyldig till särskilt allvarlig brottslighet, t. ex. grova narkotikabrott och grova våldsbrott, gör det också nödvändigt att behålla fängelsestraffet. Av vad nu sagts följer att en generell minskning av antalet frihetsberövanden och av längden på dessa inte kan komma till stånd utan att det går ut över allmänpreventionen och samhällsskyddet. Utrymmet för att med nuvarande straffskalor ytterligare minska användandet av frihetsstraff måste också anses vara begränsat.

Den väg man enligt utskottets mening därför bör gå för att nedbringa antalet frihetsberövanden och längden av dessa är att se över och justera straffskalorna för de olika brotten. En översyn av detta slag pågår f. n. Fängelsestraffkommittén har sålunda i uppdrag att göra en översyn av straffskalorna, och resultatet av denna översyn beräknas föreligga under år 1984. Möjlighet att ta ställning i den aktuella frågan bör enligt utskottets mening finnas härafter.

Regeringen har emellertid valt att nu lägga fram förslag om obligatorisk villkorlig frigivning. Mot förslaget om villkorlig frigivning har lagrådet i skilda hänseenden anfört stark kritik av principiell natur. Utskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till lagrådets synpunkter.

Utskottet vill särskilt framhålla att en obligatorisk villkorlig frigivning innebär en generell förkortning av frihetsstraffen som, enligt vad utskottet nyss har anfört, måste komma att gå ut över allmänpreventionen och samhällsskyddet. Den innebär också att de egentliga rättsverkningarna av en straffdom för den dömde kommer att väsentligt skilja sig från vad domen enligt sin lydelse går ut på. Som lagrådet uttalat kan man härigenom få intrycket av att domstolar och åklagare inte menar allvar med uttalanden som i sådan grad avviker från verkligheten. Detta är – med hänsyn till vikten av att allmänhetens tilltro till rättsväsendet upprätthålls – en oacceptabel verkan av ett sådant system med obligatorisk villkorlig frigivning som det föreslagna. Härtill kommer att man genom att införa ett sådant system avhänder sig en betydelsefull möjlighet att uppmuntra gott uppförande under anstaltstiden.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet bifall till motionerna 2215 och 2216 i här behandlade delar, tillstyrker bifall till motion 2214 samt avstyrker bifall till propositionen i nu behandlad del. Motion 2158 i denna del får anses tillgodosedd genom vad som sålunda förekommit.

dels att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *villkorlig frigivning*

- a) att riksdagen med bifall till motion 1982/83: 2214 i denna del (yrkande 1) avslår 26 kap. 6 och 7 §§ i det genom proposition 1982/83: 85 framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken,
- b) att riksdagen med bifall till motion 1982/83: 2214 i denna del (yrkande 2) avslår 33 § i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt,
- c) att riksdagen avslår motion 1982/83: 2158 i denna del (yrkande 9).

2. **Översyn av straffskalorna m. m. (mom. 2)**

Gunilla André (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 34 med "Utskottet behandlade" och slutar på s. 35 med "och 2216" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det med hänsyn till allmänpreventionen och samhällsskyddet inte är möjligt att avvara frihetsberövanden som inslag i påföljdssystemet. Man bör emellertid mot bakgrund av att en anstaltsvisstelse ofta försvårar den dömdes samhällsanpassning sträva efter att nedbringa tiden för frihetsberövande. Vidare är det väsentligt att en ändamålsenlig rehabilitering inom frivården kan följa efter ett avtjänat fängelsestraff.

När det gäller regeringens förslag om villkorlig frigivning delar utskottet i många avseenden den kritik som lagrådet riktat mot förslaget. Enligt utskottets mening kan det sålunda sägas att reformen borde ha satts in i ett större sammanhang där målen för det fortsatta kriminalpolitiska arbetet klarare framgår. Vidare skulle kunna anmärkas att samhällets rättsuppfattning som kommer till uttryck i domstolarnas straffmätning inte borde få styras av faktorer som tillgång till fängelseplatser och uppsatta sparmål.

Utskottet, som likväl inte vill motsätta sig förslaget om villkorlig frigivning, anser det angeläget att det fortsatta reformarbetet inriktas på en snabb översyn av straffskalorna så att bättre överensstämmelse nås mellan utmätt straff och det som i verkligheten avtjänas. Effekterna av den föreslagna reformen bör också noga följas upp vad gäller domstolarnas straffmätning och behandlingsresultat inom kriminalvården.

Vad utskottet nu med anledning av motion 2215 i här behandlade delar

och motion 2216 i här behandlad del har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottets ställningstagande innebär att utskottet avstyrker bifall till motion 2158 i här behandlad del och motion 2214.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande översyn av straffskalorna m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1982/83:2215 i denna del (yrkandena 1 och 2) och motion 1982/83:2216 i denna del (yrkande 2) ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

3. *Övervakningsnämndernas arbetsuppgifter m. m. (mom. 6)*

Gunilla André (c) och Elving Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "behandlad del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill först slå fast att övervakningsnämnderna i sin hittillsvarande verksamhet i stort sett har fungerat väl och kunnat utbilda ändamålsenliga arbetsformer. Utgångspunkten för en bedömning av nämndernas funktion bör enligt utskottets mening vara att en fungerande frivård kräver en decentraliserad organisation och medverkan av lekmän. Förslaget i propositionen angående val av ledamöter i övervakningsnämnderna tillgodoser intresset av att lekmanamedverkan kommer till stånd, och utskottet kan därför godta propositionen i denna del.

Från den nyss angivna utgångspunkten anser utskottet det däremot vara oklokt att minska antalet övervakningsnämnder såsom regeringen avser att göra. De föreslagna ändringarna beträffande nämndernas organisation och arbetsuppgifter torde vidare medföra åtskilliga övergångsproblem.

Tanken i propositionen om minskat antal nämnder och förslaget om förändring av deras arbetsuppgifter bör därför inte genomföras. Man bör enligt utskottets mening i stället noga följa utvecklingen beträffande frivårdens förtroendemannaorganisation och därvid ånyo pröva övervakningsnämndernas funktion inom frivården. Utskottet tillstyrker sålunda bifall till motion 2215 i här behandlad del och avstyrker bifall till propositionen i denna del.

dels att utskottets hemställan under moment 6 bort ha följande lydelse:

7. *beträffande övervakningsnämndernas arbetsuppgifter m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2215 i denna del (yrkande 3) godkänner vad utskottet anfört i detta hänseende.

4. Lagförslag rörande övervakningsnämndernas arbetsuppgifter m. m. (mom. 7)

Gunilla André (c) och Elving Andersson (c) anser under förutsättning av bifall till reservation 3 att utskottets hemställan under moment 7 bort ha följande lydelse:

8. a) att riksdagen antar 26 kap. 10 och 18 §§ samt 28 kap. 5 och 7 §§ i det under moment 1 a) nämnda lagförslaget,
- b) att riksdagen avslår 26 kap. 9, 11 och 12 §§, 28 kap. 6 §, 37 kap. 1, 7, 8 och 10 §§ och 38 kap. 3 § i det under moment 1 a) nämnda lagförslaget samt de genom propositionen framlagda förslagen till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m., lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet och lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).

Innehållsförteckning

Propositionen m. m.	1
Motionerna	26
Utskottet	28
Inledning	28
Propositionens huvudsakliga innehåll	29
Villkorlig frigivning	31
Historik	31
Gällande ordning	32
Förslag	33
Överväganden	34
Frivårdens uppgifter	36
Prövotid och övervakning	37
Gällande rätt	37
Förslag	38
Överväganden	39
Omedelbar verkställighet	39
Gällande rätt	39
Förslag	40
Överväganden	40
Övervakningsnämnder	40
Gällande rätt	40
Förslag	41
Överväganden	43
Övrigt	44
Utskottets hemställan	45
Reservationer	47
1. Villkorlig frigivning (mom. 1) (m)	47
2. Översyn av straffskalorna m. m. (mom. 2) (c)	49
3. Övervakningsnämndernas arbetsuppgifter m. m. (mom. 6) (c) ..	50
4. Lagförslag rörande övervakningsnämndernas arbetsuppgifter m. m. (mom. 7) (c)	51